

PIONERER I NORGE

UNG, SVART & NORSK

■ OMOD-rapport 2006 ■ Utgitt med støtte fra Helse og Rehabilitering

OMOD
Organisasjon Mot Offentlig Diskriminering

**HELSE OG
REHABILITERING**
Bistand til personer med og uten funksjonshemming

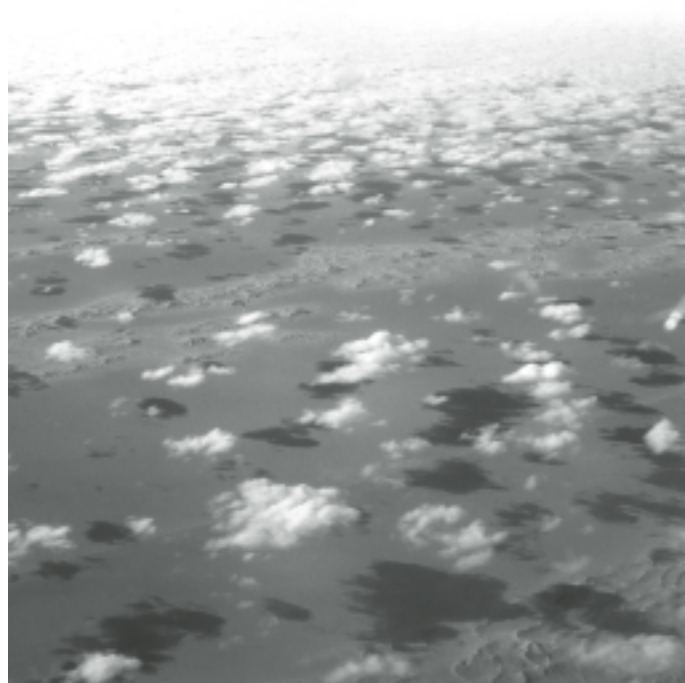

PIONERER I NORGE

UNG, SVART & NORSK

«Hvis du ikke teller alle de små tingene
så blir det én veldig stor ting
... altså det bare bygger seg opp,
så det er viktig å se på de små tingene.»

KAREN

TAKK TIL

Afrikan Youth in Norway. Dere har en kompetanse som ingen andre i Norge i dag har. Takk for det viktige arbeidet dere gjør med å styrke ungdommers selvbylde og skape gode rollemodeller. Takk for samarbeidet i forhold til work-shops. Takk til alle ungdommene i AYIN som har tatt så godt i mot oss og gitt oss av deres tid og kunnskap. Vi er ikke de eneste som trenger deres kompetanse.

Norsk Tyrkisk ungdomsforening. Takk for deres utrettelige arbeid og synliggjøring av minoritetsungdoms spesialkompetanse som verdifull for det norske samfunnet.

Av hensyn til informantenes anonymitet har vi valgt å ikke publisere alle byene vi har vært i. Vi vil imidlertid takke dere som stilte opp i de ulike byene, både dere vi kom i kontakt med via KIM-nettverket, men også dere som arbeider på internasjonale sentre som har stilt opp. Dere vet selv hvem dere er – tusen takk for at dere tok så godt i mot oss, og for det viktige arbeidet dere legger ned for ungdommene.

Tusen takk til Helse og Rehabilitering som har finansiert hele prosjektet. Helse og Rehabilitering er en stiftelse bestående av 24 helse- og rehabiliteringsorganisasjoner, som står bak TV-spillet Extra og de støtter årlig mange frivillige organisasjoner. Vi er stolt av å være en av dem.

Thomas Prestø – uten deg hadde dette ikke blitt et prosjekt.
Dilek Ayhan – for å dele din og ditt nettverks kompetanse med oss.

Takk til Meena Rathore for arbeidet med kortfilmene og styling til fotoene, og Dorte Trøften for nyttige innspill og kommentarer.
Ann-Elin Wang: Takk for alt arbeidet du har lagt ned med fotoene.

Takk til modellene på fotografiene: Rameez, Wilton, Rashid, Kelechi, Martha, Dani, Rim, Pearl og Svein Erik. Takk også til skolen vi fikk bruke i forbindelse med foto-opptakene.

Sist og mest: Takk til alle dere ungdommer som vi har møtt i hele prosjektperioden, og i særdeleshett til dere som vi intervjuet i forbindelse med denne rapporten og de tilhørende kortfilmene. Som rapporten viser har dere delt raust av deres erfaringer og utfordringer. Mest av alt har dere vist at dere er en stor ressurs som vi kan regne med i mange år fremover.

Utgitt august 2006 av OMOD ©
med støtte fra Helse og rehabilitering.

Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)
PB 4633 Sofienberg, 0506 Oslo
Telefon: 22 20 87 37
E-post: omod@online.no
Internett: www.omod.no

Foto: Ann-Elin Wang
Design og illustrasjon: cazawa.no

Vi gjør oppmerksom på at bildene er illustrasjonsfoto og at skolen og personene på bildene ikke har noe med skolene og personene i teksten å gjøre.

INNHold

1. INNLEDNING side 06

1.1 Hovedproblemstillinger	side 07
----------------------------	---------

2. FORSKNING side 09

3. METODE side 11

3.1 Hvem forsker på hva?	side 11
--------------------------	---------

3.2 Utvalg	side 12
------------	---------

3.3. Tillit	side 13
-------------	---------

3.4 Hva fant vi?	side 15
------------------	---------

4. SKOLE side 16

4.1 Mobbing	side 16
-------------	---------

4.2 Lærere	side 22
------------	---------

4.2.1 Overtramp fra lærer	side 22
---------------------------	---------

4.2.2 Den tafatte lærer	side 26
-------------------------	---------

4.2.3 Den gode lærer	side 28
----------------------	---------

4.3 Forskjellsbehandling	side 30
--------------------------	---------

4.4 Det faglige	side 33
-----------------	---------

4.4.1 Generelt	side 33
----------------	---------

4.4.2 NOA	side 36
-----------	---------

5. POLITI side 39

5.1 Nora sin historie	side 40
-----------------------	---------

5.2 Betydningen av bakgrunn i møte med politi	side 48
---	---------

5.3 Politiet og skolen	side 51
------------------------	---------

5.4 Den gode politimann	side 53
-------------------------	---------

6. RASISME side 55

6.1 Rasisme – godkjent som fenomen?	side 55
-------------------------------------	---------

6.2 Opplevd rasisme	side 56
---------------------	---------

6.3 Reaksjoner på rasisme	side 58
---------------------------	---------

7. NETTVERK side 61

7.1 Venner	side 61
------------	---------

7.2 Familie og andre	side 65
----------------------	---------

8. HOVEDFUNN side 68

Vedlegg: Intervjuguide	side 70
------------------------	---------

1. INNLEDNING

OMOD startet prosjektet «Minoritetsungdom og mental helse» våren 2005 med støtte fra stiftelsen Helse og rehabilitering. Bakgrunnen for prosjektet var et ønske om å samle inn kunnskap på et felt vi i Norge vet svært lite om.

Målet for all virksomhet i OMOD sin regi er å bedre tilbudet til minoritetsbefolkningen. OMOD har rettshjelpsvirksomhet som en viktig del av vår virksomhet, og vi bistår ofte ungdom under 18 år i deres møte med politi, barnevern, skole eller andre instanser. Vi har i disse møtene erfart mangel på kunnskap i forhold til de utfordringene man har som ungdom med minoritetsbakgrunn i Norge.

Det er i det hele tatt liten offentlig kunnskap om det å være ung, svart og norsk. Innvandrersorganisasjoner, privatpersoner og andre har gjentatte ganger vist til enkeltteksempler, men vi har ingen forskning som har sett på minoritetsungdommers opplevelse av å være svart i et hvitt samfunn¹, og konsekvenser av dette for den psykiske helsen.

Norge er et multietnisk samfunn. Dette gir det norske samfunnet en tilleggsdimensjon. Den grunnleggende kunnskapen om hvordan takle utfordringer blant barn og unge – den har vi. Klarer man å anvende denne kunnskapen også i forhold til barn og unge med minoritetsbakgrunn? Trenger vi i tillegg nye verktøy? Er det tilleggsdimensjoner ved det å være svart i et hvitt samfunn som vi må ha mer kunnskap om for best mulig å kunne møte svart norsk ungdom?

I den grad etnisk tilhørighet er noe som påvirker ungdommenes liv og deres møte med det norske samfunnet, så er det vår mening at vi må innhente kunnskap om dette for å vite hvilke redskaper man trenger utvikle. Vi sier ikke at etnisk tilhørighet er den eneste dimensjonen i en minoritetsungdoms liv. Tvert imot – ungdom er ungdom, og variabler som har betydning for ungdommers liv er godt dokumentert. Urbanitetsgrad, foreldres inntekt og utdanning, forhold til venner, kjærester, skole, fritidsaktiviteter – alt dette og mer til har betydning uansett bakgrunn. Det vi har vært interessert i å finne ut av er hvorvidt ungdommene selv opplever at deres etniske bakgrunn gir dem en tilleggsdimensjon, og hvorvidt dette er en styrke eller en utfordring.

Målsetningen for prosjektet var derfor å øke kunnskap om utfordringer i forhold til temaet minoritetsungdom og mental helse, og videreformidling av denne kunnskapen. Hvilke faktorer virker negativt, og hvilke virker positivt? Hva er det man trenger mer

kunnskap om blant lærere og hjelpearbeidere? Og viktig: Hvilke strategier anser ungdommene selv som viktige for psykisk velvære, og hvilke tiltak vil de selv anse som virkningsfulle? Vi ønsket å involvere minoritetsungdom selv i arbeidet med å utvikle kunnskap ved å samle inn og formidle ungdommenes egne tanker. Dette kommer vi tilbake til i metodekapittelet.

1.1 HOVEDPROBLEMSTILLINGER

Det kan innvendes at vi i Norge etter hvert har en del kompetanse vedrørende mental helse i forhold til barn og unge, og at denne kompetansen også gjelder for unge med minoritetsbakgrunn. Dette er vi helt enige i. Vi så imidlertid noen hovedutfordringer gjennom vårt samarbeid med ungdomsorganisasjoner, og gjennom vårt rettshjelpsarbeid:

- Det ene vi så ved flere anledninger var at omgivelsene rundt barna overtolket hans/hennes (og/eller foreldrenes) bakgrunn, og lar kultur/opplevelsesforklaringer fra utlandet overskygge individet. Dette gjør at den generelle kompetansen man har om barn og unge fortrenses. Et eksempel er en ungdom som OMOD bistod, som hadde multiple problemer etter å ha levd lenge med en mor som slo ham. På et møte med barnevernet, der OMOD deltok, ble han fortalt at han måtte forstå morens «sør-amerikanske temperament» – at hennes reaksjoner, på grunn av hennes bakgrunn, var annerledes enn foreldrene til guttens etnisk norske venner.
- Den andre utfordringen vi mente å se var at man ikke har nok kunnskap om de utfordringer ungdom med en annen bakgrunn en norsk har i Norge. Hva vil det si å vokse opp i Norge med en annen etnisk bakgrunn enn norsk? Har ungdommene en opplevelse av at deres etniske bakgrunn har en betydning i møte med lærere, venner og deres foreldre, trenere, naboer, omgivelsene generelt? Det var i forhold til disse to utfordringene dette prosjektet ønsket å arbeide.

Vi opplevde at ungdommene vi var i kontakt med hadde andre utfordringer enn majoritetsungdom i Norge. Et eksempel er fra VG 8. juni 2004 der de har samlet 23 artister med minoritetsbakgrunn på et og samme bilde. I den anledning sier artisten Kapricorn:

– Et stort plateselskap torde ikke å gi meg platekontrakt fordi de hadde sett meg på byen med utenlandske venner. Av den grunn

**«Vi ønsket å involvere
minoritetsungdom selv i
arbeidet med å utvikle
kunnskap ved å samle inn
og formidle ungdommenes
egne tanker.»**

tror de jeg er en gangster som stikker ned folk, sier Kapricon. – Hva tenker du da? – Da tenker jeg at f..., har vi ikke kommet lenger i 2004? Det er kjedelig, men vi er vant til det. Vi har vokst opp med den behandlingen i alle år. Folk krysser gata fordi de ikke tør gå forbi oss. Det skjer hele tiden, og det er vanlig oppførsel i gata, sier Kapricon.

Dette er den samme historien som vi har hørt mange av ungdommene i våre prosjekter forteller. De opplever at de må jobbe hardere for å oppnå ting, mangel på rollemodeller, skepsis fra majoritetsbefolkningen osv. Hva gjør det med dem? Hva er det som gjør at mange likevel mestrer livene sine?

Vi ønsket derfor å samle inn kunnskap. OMOD kunne gjøre dette fordi vi har et bredt kontaktnettverk i forhold til minoritetsungdom både via egne prosjekter og i form av samarbeid med minoritets- ungdomsorganisasjonene. I tillegg har vi gode kontakter både inn i forskningsmiljøer og til relevante etater og departementer som gjør at vi har mulighet til å viderformidle denne kunnskapen.

Denne rapporten er resultat av to workshops med minoritets- ungdom, samt ni dybdeintervjuer med ungdom i fem norske byer.

Notehenvisning 1:

Vi bruker svart og hvit som politiske begreper, ikke som en konkret beskrivelse av hudfarge.

2. FORSKNING

Vi har i løpet av de siste årene sett noe forskning på ungdom med minoritetsbakgrunn. Det er lite av denne forskningen som ser konkret på minoritetsungdom og psykisk helse. Likevel finnes det noe som er interessant i vår sammenheng. Det er ikke innenfor denne rapportens rammer å gi en fullstendig oversikt, men vi vil kort nevne noen.

Viggo Vestel ved NOVA har sett på hvordan ungdom med ulike bakgrunn møtes i en ny, felles ungdomskultur i Groruddalen. Han beskriver hvordan særtrekk ved ungdommene kan bli til en ny, interessant ungdomskultur. Rapporten hans viser andre sider enn de problemorienterte.

Tormod Øya, også ved NOVA, har skrevet om Ungdom og marginalisering i to rapporter: *Innvandrerungdom – kultur, identitet og marginalisering*, og *Innvandrerungdom, integrasjon og marginalisering*. Dette er basert på kvantitative data. Rapportene beskriver ungdom med a-sosial atferd og ser på hvorvidt dette kan skyldes *spesifikke trekk ved innvandrersituasjonen og til forvaltningen av flerkulturalitet*. Han finner ikke grunnlag for at a-sosial atferd henger sammen med manglende integrasjon.

Forsker og psykolog Leila Torgersen tok doktorgrad på betydningen av innvanderbakgrunn for psykiske vansker blant ungdom. Hun baserte sine funn på samme materiale som Tormod Øya, «Ung i Oslo» fra 1996, og kom fram til at det generelt er mindre antisosial atferd blant innvandrerungdom enn norsk ungdom, men at de er mer plaget av depressivitet. Dette er altså også en kvantitativ studie.

Doktorgradsstipendiat Anders Bakken brukte samme materiale til å se på a-sosial atferd. Han fant at det er langt større polarisering blant innvandrerungdom enn blant ungdom med norsk bakgrunn. Blant unge med innvanderbakgrunn er det en større andel som oppfører seg svært bra enn blant norsk ungdom, men det er også en større andel det går galt med.

Professor i psykologi ved Universitetet i Bergen (UiB), David Lackland Sam, er en av forskerne i det internasjonale prosjektet ICSEY-studien (International Comparative Study of Ethnocultural Youth). De ser på innvandrerungdom i 13 land, deriblant Norge og deres tilpasning til samfunnet. Vedrørendel om hvor tilfredse eller ikke de er med livet, kommer innvandrerungdom best ut i samtlige land. Det understrekes at dette er generelle konklusjoner og at det er individuelle forskjeller og forskjeller mellom de ulike innvandregruppene som er

«Det finnes ikke grunnlag for å si at a-sosial atferd henger sammen med manglende integrasjon.»

KILDE: RAPPORT AV TORMOD ØYA

«...opplevd diskriminering
og identitetskrise henger sammen
med psykisk uhelse.»

KILDE: DOKTORGRADSAVHANDLING AV BRIT OPPEDAL

undersøkt. Men parallelt med en positiv holdning til integrasjon, viser det seg at unge i størst grad omgås sin egen etniske gruppe og sitt etniske språk. Det kan virke som de på den ene siden ønsker å bli en del av storsamfunnet, men at de samtidig føler seg marginalisert. Lackland konkluderer derfor med at de ikke helt vet hvor de står.

Den studien vi finner mest interessant for vårt tema er doktorgradsavhandlingen til Brit Oppedal. Det er en kvantitativ studie som ønsker å si noe om hvilke forhold som øker risikoen for, eller beskytter mot utvikling av psykiske problemer. Hun fant at det var store variasjoner – både mellom ulik etnisk bakgrunn, og mellom gutter og jenter. Hun fant likevel at innvandrer gutter hadde mer depressive plager enn etnisk norske gutter, mens det ikke var forskjeller mellom jentene.

Undersøkelsen viste videre at både norsk og egen etnisk kulturkompetanse fremmer psykisk helse hos innvandrerungdom, mens opplevd diskriminering og identitetskrise henger sammen med psykisk uhelse.

Oppedals undersøkelse er viktig fordi den gir noen indikasjoner. Hun finner at det å være godt forankret både i det norske og egne/foreldrenes etniske bakgrunn var bra for ungdommenes psykisk helse, mens de som opplevde diskriminering og identitetskrise hadde større risiko for psykiske problemer. Dette var noe OMOD også kunne se i vårt arbeid. Det viste seg i studien at det ikke var kulturelle forhold som var det viktigste for psykisk helse, de fleste oppga at det å føle tilhørighet og sosial støtte fra klassekameratene hadde mye å si for den mentale helsen. Ungdommene i studien oppga ikke at de hadde mer problemer med foreldrene sine enn etnisk norske ungdommer.

Oppedal forklarer ikke ulikheter, kun omfang. Vi må vite mer om årsak/virkning, og ungdommenes opplevelser av ulike erfaringer de gjør seg. Hva forårsaker stress, hva forsterker stress og hva forminsker det? Vi ønsket å finne de gode mestringsstrategiene.

Vi opplever også i vårt arbeid at det offentlige ikke helt har våknet i forhold til at vi trenger mer kompetanse. Barn og unge med minoritetsbakgrunn er bare så vidt nevnt ved et par anledninger i regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse «...sammen om psykisk helse...». I den grad det nevnes er det at skolen må ta tak i rasismeproblemet. Dette er langt fra godt nok.

Vi håper derfor at denne rapporten kan være en inspirasjon til å gå videre. Vi har foretatt intervjuer, og kan på ingen måte si noe om omfang, men ungdommene vi har vært i kontakt med reiser noen interessante spørsmål som tidligere forskning i Norge ikke har besvart.

3. METODE

3.1 HVEM FORSKER PÅ HVA?

OMOD er en av de landsdekkende innvandrersorganisasjonene, ingen forskningsinstitusjon. Vi har da heller ikke tatt sikte på at denne rapporten skulle kunne oppfylle de strengeste forskningsmessige krav, det er ikke en forskningsrapport. Likevel vil vi si noe om metoden vi har brukt, og hvilke avveininger som har vært viktige for oss. Det store spørsmålet for oss har vært: «Hvem sine spørsmål blir stilt?»

Det er svært få forskere som har annen etnisk bakgrunn enn norsk. Det er likeledes svært få personer innenfor det offentlige hjelpeapparatet som har annen bakgrunn enn norsk. Det er altfor få lærere med minoritetsbakgrunn. Alt dette bidrar til at man for det første ikke har fokus på minoritetsungdommenes utfordringer – ei heller kunnskap om det.

Deltakelse og representativitet er viktig for å få et utfyllende bilde. På samme måte som det i utviklingen av bevisstheten om kvinners rettigheter i Norge var viktig at kvinnene deltok, mener vi nå det er viktig at minoritetsungdommene selv kommer til orde i forhold til sin egen situasjon. I Norge er det slik at det primært er representanter for majoritetsbefolkningen som stiller spørsmålene og søker å finne svarene vedrørende minoritetsbefolkningen. Det er i prinsippet det samme som om det hadde vært menn som stod for kvinneforskning, eller som om det var mennene som skulle ledet an i kampen for kvinners rettigheter. Vi ser at det i alle spørsmål vedrørende likestilling er en selvfølge at også kvinner kommer til orde. I saker vedrørende funksjonshemmedes rettigheter er det en selvfølge at funksjonshemmede selv får komme med innspill. Like selvfølgelig burde det være at etniske minoriteter får delta i kunnskapsutvikling på områder som berører dem.

Er det storsamfunnets behov for kunnskap som styrer forskningen eller er det minoritetenes? Vi ville være sikre på at de spørsmålene som ble stilt innenfor rammene av vårt prosjekt, skulle være relevante spørsmål for ungdommene.

Prosjektleder er hvit med bakgrunn som sosiolog. Vi valgte derfor å alliere oss med en av minoritetsungdomsorganisasjonene i utformingen av intervjuguiden. Dette foregikk i tre trinn. Først hadde vi en samling der utgangspunktet var stress, og ungdommene snakket fritt rundt dette temaet. En skisse til intervjuguide ble så satt opp. Denne skissen ble levert lederteamet i Afrika youth som så over den og kom med sine forslag. Ut fra dette ble det foretatt korrigeringer.

Spørsmål som vi opplevde som viktige å stille er: Er det forhold som gjør at minoritetsungdom sin hverdag skiller seg fra annen norsk ungdom? Er det noen faktorer som er vesentlige når man ønsker å arbeide forebyggende i forhold til minoritetsungdom og psykisk helse? Er det noen forhold man bør være oppmerksom på når man arbeider med minoritetsungdom – ting de opplever som kan ha med bakgrunn å gjøre?

OMOD er opptatt av strukturelle utfordringer. Dette gjenspeiler seg nok også i denne rapporten. Dette er en OMOD rapport. Vi har likevel lagt vekt på å ikke bruke vårt eget nettverk når vi skulle rekruttere informanter. Ungdommene vi møtte hadde ikke noe forhold til OMOD. Vi brukte KIM (Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndigheter) sitt nettverk for å rekruttere ungdommer. Vi har lagt vekt på at spørsmålene skulle være så åpne som mulige, og at vi skulle ha en balanse mellom positive og negative hendelser/erfaringer.

Det å måle psykisk helse er en utfordring. Vi er heller ikke psykologer. Vi mener likevel å ha fanget en del utfordringer som ungdommer møter, og som de mener påvirker deres velvære, humør og hverdag. I ungdommens eget språk vil dette gå på situasjoner som gjør dem forbanna, oppgitt, deppa, triste, opprørte, men og episoder og mennesker som gir dem styrke og gjør dem glade. Hva opplever de selv som verdifullt for å mestre tilværelsen? Hvilken betydning har forhold til venner, kjæreste, skole, foreldre, storsamfunn? Er det spesifikke faktorer de opplever som de antar hvite ungdommer ikke opplever, og som er viktig for deres mentale helse?

3.2 UTVALG

Man kan ikke bare lage et slikt prosjekt, plukke ut noen tilfeldige ungdommer og få dem til å åpne seg. De temaene som prosjektet vil berøre kan være svært vanskelige for mange, og det er viktig at de føler seg trygge i settingen. Vi valgte derfor bevisst å bruke etablerte kanaler som ungdommene opplevde som trygge. Vi drog til dem og intervjuene ble tatt i omgivelser de var kjent med. Våre kontaktpersoner hadde gått gode for oss.

Når vi kontaktet KIM-medlemmene la vi vekt på at vi ønsket å snakke med ungdom – primært mellom 15–20 år, gutter og jenter, som var trygge nok til å uttale seg. Vi la vekt på at det skulle være en undersøkelse om kobling mellom det å ha minoritetsbakgrunn og mental helse, men at det var viktig for oss ikke å bare få elendighetsbeskrivelser. Like viktig var det å komme i kontakt med ressurssterk ungdom som klarte seg bra, nettopp for å kunne sette et fokus på hvis man har hatt noen spesielle utfordringer – hva er det som er

viktig for å lande med begge bena på bakken. En viktig del av dette prosjektet er nettopp å kommunisere hva som er viktig for minoritetsungdom i møte med det norske samfunnet – hva som kreves i en pionerrolle og hva de ønsker skal være tilstede for dem.

3.3.TILLIT

Under selve intervjuene brukte vi båndopptaker. Dette har selvsagt sine bak- og fordeler og vi har erfart begge. Bakdelene er at det kan virke hemmende for informantene. Det tar bort noe av den anonymiteten de er lovet. Når man skal snakke om svært personlige tema kan dette bli vanskelig. Fordelen er selvsagt at man i etterkant kan skrive ut intervjuene ord for ord, noe vi også har gjort. Dette gjør at ting som under intervjuet kanskje ikke ville blitt skrevet ned ordrett fordi det da ikke virket helt relevant, i ettertid får stor verdi fordi noen andre har vektlagt nettopp dette.

Vi hadde et intervju der informanten svarte svært kort på spørsmålene, og var lite pratevillig. Etter 20 minutter skrudde vi derfor av båndopptakeren, og var egentlig ferdig med intervjuet. Samtalen etter at båndopptaker var slått av varte i over en time. Intervjuer tok noen notater underveis, men det meste ble skrevet ned etter hukommelse umiddelbart etter at intervjuet var ferdig. Vi velger her å ta med et utdrag av disse notatene:

Samtalen begynner, og Elias har ingen problemer. Skolen er bra. Han har bare hatt gode lærere. Aldri hatt noen episoder med politiet, voksenopplæringen var bra. Alle han har møtt har vært snille, han har aldri blitt plaget. Han har kanskje hørt om noen som har opplevd noe, kanskje en for lenge siden.

Vi snakker tjue minutter. Jeg slår av båndopptakeren og sier at det var det, om ikke han har noe mer å fortelle. Nei, det har han egentlig ikke. Hele tiden har jeg et visst inntrykk av at noe ikke stemmer. Det er den første ungdommen jeg har møtt i mitt liv som er fornøyd med alle lærere, alt i hele livet, som aldri har opplevd noen problemer. Jeg spør om han kommer til å fortsette å bo i byen sin lenge, og han sier at han vil flytte til Oslo.

Jeg spør om hvorfor han vil foretrekke Oslo. Jeg tror det er lettere der sier han.

Er det noe som er vanskelig her da?

Jo, altså jeg tenkte jeg skulle si det i stad, men jeg vet ikke... for eksempel så snakker folk stygt her, sier han.

«Er det forhold som gjør at
minoritetsungdom sin hverdag
skiller seg fra annen norsk
ungdom?»

«En viktig del av dette prosjektet er nettopp å kommunisere hva som er viktig for minoritetsungdom i møte med det norske samfunnet . . . »

Etter dette forteller han om vonde møter med lærere, politi og mobbing. Han forteller om vanskeligheter med å bo alene og ikke ha en voksen rundt seg. I dette intervjuet var det tydelig at båndopptakeren var hemmende. I de andre intervjuene opplevde vi ikke dette. Tvert imot virket det som om ungdommene ikke reflekterte over båndopptakeren – de glemte at den var der.

Dette intervjuet med Elias viser og en annen ting som vi ofte møter: Ungdommene må stole på deg før de åpner seg. Intervjueren var hvit kvinne. Det var derfor viktig å være tydelig på at spørsmålene var utarbeidet i samarbeid med Afrikan Youth in Norway. Selv om ungdommene ikke kjente til AYIN så sier navnet at dette er en minoritetsungdomsorganisasjon. Det var og viktig at noen de stolte på hadde gått god for oss. I ytterligere to av intervjuene tinte de opp underveis. Det var setninger som:

Det du spurte om i stad, med mobbing, det har jeg opplevd men det er ikke sånn som jeg liker å snakke om.

Vil du si noe mer om det likevel?

Ja, altså, for eksempel var det en gjeng, dette var når jeg gikk på ungdomsskolen...

Det har vært viktig for oss å sikre at ungdommene skulle være helt anonyme, for å oppnå tillitt. Vi sa derfor at vi skulle ødelegge kassettbåndene etter utskrift. Det har vi også gjort. Det er ikke sikkert det var nødvendig, men vi opplever dette som viktig, særlig fordi noen av dem snakker om ting de ikke vil at skal komme ut – opplevelser med politi som de er redde for, eller lærere som de enda har.

Noen åpnet seg i så stor grad at de bare snakket om det som var vanskelig. Vi valgte derfor bevisst å spør spesifikt om positive elementer som de gode lærerne – hva kjennetegner dem, eller hvor de henter inspirasjon, eller episoder som har gjort dem glad.

Intervjuguiden ligger som vedlegg bakerst i rapporten.

3.4 HVA FANT VI?

I tillegg til sitater fra intervjuene bruker vi i noen grad enkelte sitater fra work-shopen vi hadde med Afrikan Youth. I denne rapporten er det viktig for oss å la ungdommene selv komme til orde. Vi kommer til å bruke sitater i stor grad, fordi vi mener de selv best kan beskrive hvordan de opplever sin hverdag. Det er dette som er interessant for oss.

Det er to forhold som pekte seg ut som områder de var opptatt av. Skole og politi. Skole hadde vi nok ventet, i og med at vi har et spørsmål som går på skole. Vi hadde ingen spørsmål om politi, likevel snakket alle unntatt to av ungdommene om opplevelser som involverte politiet.

Det som overrasket mest kom kanskje i forbindelse med åpningsspørsmålet:

Har du noen gang opplevd at din etniske bakgrunn har ført til at omverdenen oppfører seg annerledes overfor deg enn overfor hvite?

Alle med unntak av en refererte da til en episode på skolen. Dette burde kanskje ikke overraske, i og med at det er ungdommer som intervjues, og at de bruker mye av sin tid på skolen. Likevel – omfanget på svarene, og antall utfordringer og episoder, var større enn vi hadde trodd.

Vi velger derfor å starte rapporten med å beskrive ungdommenes opplevelse av sin skolehverdag, og hvilke utfordringer skolen står overfor.

4. SKOLE

MAN SKILLER SEG UT BARE VED Å VÆRE SEG SELV.

Man er selvfølgelig aldri helt inkludert. Man skiller seg ut bare ved å være seg selv. Det er ofte slik at når du er utlending – generelt – ikke bare svart – så er det litt sånn: Ja da er du bråkete i klassen. Da klarer du liksom ikke å forstå norske regler selv om du er født og oppvokst her og spiser grøt og alt mulig.

Skolen var det temaet som kom opp først i samtlige intervjuer, med unntak av ett. I alle intervjuene ble mye av tiden brukt til å fortelle om ulike hendelser i skolen. Vi vil understreke at de fleste av ungdommene klarer seg bra på skolen. Det synes som om dette både er på grunn av og på tross av hvordan de blir møtt. Spørsmålene våre var rettet på særutfordringer ved det å være svart, og svarene er til en viss grad preget av dette.

Vi ser at det i intervjuene tegner seg noen klare undertemaer. De snakker omforhold til lærere, mobbing, og det rent faglige, da særlig norskundervisningen. De snakker også om forhold til medelever, men dette er todelt. Det ene er forholdet til venner på skolen – som er svært viktig for dem. Det andre er mobbing. Det som går på vennskapsforhold kommer vi tilbake til i kapittel om nettverk.

Sentrale funn har vært at lærerne er svært viktige i deres fortellinger. Alle ungdommene hadde opplevd mobbing, og i forklaringene vektlegger samtlige lærerens rolle i om de kom styrket ut av episodene eller ikke.

4.1 MOBBING

JEG HUSKER JEG NEKTET Å GÅ PÅ SKOLEN.

Alle har opplevd en eller annen form for mobbing på skolen. Vi starter med noen sitater om konkrete episoder, og skal etter hvert se hvordan de løser dette:

GABY har bare bodd noen få år i Norge. Hun har svært få venner, men er opptatt av at hun må gjøre det bra på skolen. Hun har ambisjoner om å få seg en høyere utdanning, og jobber mye med å lære seg språket. Hun har ingen venner i klassen sin.

Det er ikke alt jeg forstår. For eksempel – hvis de begynner å le på meg så forstår jeg ingen ting. Jeg vet ikke hvorfor de gjør det. Så da er de ... det er det med kontakt.

Du vil ikke ha det?

Jo jeg vil men de vil ikke. De ler på meg (...) Hvis jeg har noe å gjøre går det bra men hvis jeg er alene så klarer jeg ikke å glemme det.

Hva er det du husker da?

Sånne som erter på meg.

Blir du erta?

Med mer.

Av de i klassen?

Ja.

Disse to jentene har kommet til Norge i tenårene. De er kommet til små steder med få andre som har annen etnisk bakgrunn enn norsk. De føler seg utenfor, og ønsker at det var flere med samme bakgrunn som dem.

ANNA har også kort botid i Norge. I likhet med Gaby opplever hun at hun ikke får innpass på skolen, og hun har så å si ikke venner på skolen.

På skolen – hvis jeg sier ting så ... ja.

Hvordan da?

De vet jo ikke hva det er der jeg kommer fra. De bruker alltid landet mitt som eksempel. Hvis noe er om fattige så sier de at det vet jo jeg for da tenker de bare mitt land som fattig så da skal jeg si noe. Det er sårt.

Opplever du at de erter deg?

Ja det er det de gjør.

Er det elever eller lærer?

Det er mest elever. De snakker stygt om landet mitt.

Går det bare på det?

Nei det går på mye – de kan si når vi har gym. Vi kan jo ikke ha sånne mørke folk – de kan jo gå ut. Jeg forstår ikke alt de sier men jeg forstår at de ikke er greie. Jeg sier det til læreren og så sier kanskje læreren noe men de slutter jo ikke og lærer sier ikke noe hver gang.

Er det gutter?

Nei det er både jenter og gutter.

Er det mange på skolen som er født i et annet land enn Norge?

Det er noen – søsteren min og. Det er bare meg i min klasse. Vi er vel nesten de eneste utlendinger der. Det er en i parallellklasse og et par til.

Skulle du ønske det var flere?

Ja. For de andre her de er ikke så vant til utlendinger så ...de vet ikke helt...

NORA har en annen historie. Hennes venner er mange, med ulik bakgrunn. Hun har og mange venner med norsk bakgrunn. Nora har også opplevd mobbing på skolen men refererer mer til slike episoder i fortid:

Jeg kom hit da jeg var liten og jeg trodde at jeg var som de andre barna i skolen. Men – jeg var visst annerledes. Det begynte da – jeg ble litt mobbet. Det var små barn, ja de voksne var ikke annerledes. «Nora – du er så mørk, hva er det som har skjedd med deg, hvorfor er du så mørk, du har jo vært her så lenge – hvorfor er du fremdeles mørk.» Nå vet jeg jo at de var rasistiske. De sa: «Har du ligget i solen, hadde dere ikke nok klær hjemme til at mødrene dine kunne kle på deg – hvorfor er du så mørk.» Da ble jeg selvfølgelig sint. Jeg var jo liten da. Ikke så veldig liten, men jeg ble jo selvfølgelig irritert og ville ikke gå på skolen. Jeg husker jeg nektet å gå på skolen. Jeg sa «nei jeg vil ikke det, jeg blir mobba». Jeg hadde krøllete hår, og når vi gikk til bassenget – egentlig er håret mitt litt glatt men med en gang vi gikk til bassenget så stod afroen, og da pekte de: Åh se på det håret – se på det håret da.

NORA har flere slike episoder, men unnskylder disse med at det var et lite sted, og at hun tross alt hadde mange gode venner, og at hun alt i alt hadde det ganske greit. Andre året på videregående måtte hun bytte til ny skole. Her hadde hun en episode som har satt dype spor, og som har gjort henne redd:

Jeg var ganske ny der, jeg kjente ikke mange. Så stod jeg der så kom en gutt. «I'm gonna kill you nigger», sa han. Jeg bare ... jeg fikk vondt i magen og begynte å grine, jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre. Å herregud liksom – ikke sant. Det var ikke – det var ikke morsomt. Det er den ene stunden hvor alt blir snudd opp ned. Og så kommer venninnen min ut så ser hun at jeg ser helt utafør ut, så spør hun hva som skjer. Jeg bare: Nei ingenting, ingenting liksom. Så tok ikke jeg eksamen den dagen, for jeg klarte det ikke. Så sa læreren – skal vi anmelde dette her, for det er ikke kjekt at en jeg aldri har sett før skulle drepe meg neger liksom. Jeg bare: Ok. Så ble det en sak for skolen. Så ble det en sak for rektor, jeg gikk ikke på skolen dagen etter, jeg fantaserte om at jeg ble hengt oppe i et epletre liksom, og jeg råtnet, og jeg bare ... nei, nei det orker jeg ikke. Og det var lang busstur og alt ble skummelt og det var en bitteliten plass. Og det hadde skjedd en del sånne ... ting ... på skolen før. Så jeg gikk ikke på skolen og fikk borteundervisning. Det var et helt helvete. To mnd etter skulle jeg tilbake til skolen og det føltes bare som om tiden gikk sånn.. (knipser med fingrene). Da drog jeg bare på skolen og hadde prøver og eksamener så kom jeg hjem igjen. Før var det sånn at jeg leste om rasisme i nyhetene, men nå ser jeg det med mine øyne og vet hvordan folk kan være.

Nå merker jeg forskjell. Før var man barn og man tenkte ikke sånn på rasisme men nå vet jeg hva som er rasistisk og hva som er spøk, du lærer veldig mye. Første på videregående gledet jeg meg sånn til hver dag på skolen. Vi gjorde masse gøy og lærerne var greie. Og så håpet jeg at andre året ville bli likt men da kom jeg til det lille stedet og skulle gå andre året og det var helvete. Da lærte jeg hva rasisme er. De jeg trodde var venninner sa: Alle de der utlendingene osv. Jeg ble så lei – de snakket stygt til meg om utlendinger. Jeg sa at selv om ikke jeg er araber er jeg utlending.

De forteller om mobbing som de helt klart knytter til bakgrunnen sin. Anna og Gaby mener at de norske ikke er vant med utlendinger og at det er derfor elevene ler av dem. Nora forklarer det med rasisme mer enn uvitenhet. Hun er klar på at utlendinger blir sett ned på, og at mobbingen ikke er av uvitenhet med ren rasisme. Nora er tydelig på at dette er de norske elevenes problem. Anna og Gaby knytter det til uvitenhet, men også til at de selv ikke forstår alt som sies, og ikke klarer å være med, at det er koder de ikke forstår.

Også guttene har opplevd mobbing, men de viser ikke på samme måte at de tar seg nær av det. Det ser vi tydelig når de forteller hvordan de takler mobbing. De finner seg ikke i det. Jentene velger å søke lærere og andre for å få hjelp, guttene velger å ordne opp selv.

ADAM valgte denne løsningen:

Nå slår jeg bare hvis det er selvforsvar.

Når begynte du med det?

7. klasse. For da ble jeg mobba på skolen.

Hva skjedde?

Nei det var at ... det var en Jehovas vitne. Jeg mente at muslimer var bedre enn Jehovas vitne. Så ble han sur og kalte meg neger. Så ringte vi politiet men de gjorde ikke noe. Så sa mora mi – jeg har ikke lyst å si dette men du må kanskje vise han... så slo jeg han ned.

Så da slutta han?

Ja da slutta han. Da fikk jeg respekt. Da var det sånn pøbelunger som sa at de visste at jeg sloss og gav meg respekt og de andre ble redd.

Hva sa lærerne?

Da ble det den gode gamle tre dagers utvisning.

Er det vanlig?

De sier til meg at det var reaksjon på ryktet mitt.

Adam har en familie som stiller opp. De har vært i mange møter med skolen men har gjentatte ganger opplevd å møte veggen. Etter intervjuet har Adam ringt oss i OMOD flere ganger, og dette har gjort at vi og har hatt samtaler med Adam sin mor. Hun bekrefter det han sa på intervjuet – at hun har opplevd svært liten forståelse når hun har kontaktet skolene, og at det har vært svært vanskelig å prøve å finne løsninger på problemene tidlig. Det er først når det blikker over at skolen har kommet på banen, og da for å irettesette Adam. Mor opplever dette frustrerende.

ADAM sin versjon er at det ikke nytter å snakke med de på skolen. Så han slo. Da sluttet mobbingen:

Men – politiet sier: Vold løser ingenting. Det er rett og slett det dummeste jeg har hørt. Nytter det å slå – klart det gjør. Du får mye respekt av å slå en person. Slår jeg en voksen – greit, jeg får bot men han lærer. Han plager ikke meg igjen.

Han er likevel svært tydelig på at han har liten respekt for de som slår først. Det vil han ikke gjøre mer.

ADAM har vært i flere slåsskamper. En av beskrivelsene hans er fra denne kampen:

Så var det en episode til – på skolen var jeg ordenselven i 10. klasse. Så var det finale i forballkamp på skolen. Så sa læreren til meg – kan du gå ned til hallen å passe på. Så sa jeg – ja det kan jeg jo. Så gikk jeg ned, så en gutt jeg kjenner. Det var sånne benker. Så står han der og dytter jentene ned fra benken. Dytter de av ikke sant. Så tok jeg hånda på skulderen hans og sa at nå må du slutte eller så må jeg skrive deg opp. Så går jeg bort og møter noen fra klassen. Så ser jeg han dytter noen av jentene igjen, så sier jeg beklager men jeg må skrive deg opp. så sa han sånn – åh din svarte jævel. Hva faen er det med han, for jeg kjenner han ikke så godt. Så reiser han seg opp og dytter meg ned trappa, jeg har vondt i ryggen enda. Da hører jeg at hele skolen sier bare ohhhh ikke sant – de vet hvem jeg er så dytter han meg liksom. Da fikk jeg et kick – det må jeg gjøre noe meg så jeg reiser meg opp og drar til han. Så fikk jeg tre dager utvisning for det og han fikk ingenting. Da – det tenkte jeg var rasistisk.

Var han norsk?

Ja. Jeg hadde flere vitner.

Men kom det frem at han hadde kalt deg jævla svarting?

Ja han innrømte jo alt det som skjedde før. Ja til rektor og alt. Mamma flippa jo helt – klagde og alt det der. Men da fikk ho bare til svar at vi måtte være glade for at de ikke hadde anmeldt det der (...) Jeg slår når folk provoserer meg men det ... jeg får skylda. Det betyr ikke noe om de har sagt svarte jævel – det er min skyld.

Adam legger ikke skjul på at han har vært i mange slåsskamper, men det er viktig for ham å få frem at han aldri slår først. Han er og tydelig på at han vet at han kan straffes for å slå. Det han reagerer på, ved å vise til flere episoder, det er at han mener de norske slipper unna, men at utlendinger som slått blir utvist. Dette kommer vi tilbake til.

« . . . jeg er ferdig med han.
Jeg er ferdig med den skolen.
Han har ødelagt nok for meg og jeg
ønsker ikke noe mer av ham . . . »

HASSAN

4.2 LÆRERE

Ungdommene var opptatt av å formidle ulike erfaringer med ulike lærere. De har klare meninger om hvordan den gode og dårlige læreren er. Her skal vi først se på noen episoder.

Vi starter med **ADAM**:

Spør mora mi – hva er det dummeste spørsmålet du har fått fra en lærer. Da sier hun: For noen år siden så var det en lærer som spurte henne: Du – i ditt land – hadde dere stol der? Tror hun vi sitter på gulvet? I flere tusen år har vi statuer med konger som sitter på troner du bare kan drømme om så tror vikingen at vi sitter på gulvet – er det mulig? Eller – spiser du med kniv og gaffel – hva faen? Folk mangler kunnskap. Det har jeg lagt merke til med nordmenn.

Noe av det vi ser klarest etter våre samtaler med ungdommene er deres understreking av læreres betydning. De var, uten unntak, aldri så fortvilte som når de snakket om dårlig behandling fra lærere. Og de var helt klare på hvilken enorm forskjell den gode lærer kan utgjøre. De har grovt sett tre fortellinger om lærere:

- Noen av fortellingene kan karakteriseres som opplevelse av grove overtramp.
- Andre fortellinger var mer om de tafatte lærere.
- Den tredje fortellingen er om den gode lærer.

4.2.1 Overtramp fra lærer

HVIS JEG MØTER HAM – JEG VET IKKE HVORDAN JEG SKAL KONTROLLERE SINNET MITT.

Vi fikk noen fortellinger som ungdommene selv så på som grove overtramp. Uten unntak handler disse om at de blir behandlet ut fra en forestilling om dem som de ikke kjenner seg igjen i.

Vi skal gjengi noen av dem her. Først ut er **HASSAN**:

Skolen var rana og han gav meg skylden for det direkte. Han sa – jeg vet at det er du som har gjort det – innrøm det, men det var ikke meg som hadde gjort det. Ingen har blitt tatt enda for det. Men de så på fot-avtrykk. Han ville sjekke under skoa på alle. Jeg sa at han ikke fikk se – det er privat han har ikke rett til det(...) men han gjør det mot min vilje – drar opp foten mot min vilje. Så dytter jeg han bort så sier han jeg skal se så angriper han meg og vi detter begge to. Så begynner han å tvile og politiet kommer og henter meg i timen. De tok nøklene mine, de tok meg med hjem og sjekka skapene mine – de trodde jeg hadde bytta sko kanskje.

Han rektor bare trodde det var meg uansett ... (ser bort)... bare glem han...han er fucka shit ... glem han...

Jeg fikk utvisning fra skolen i 37 timer. Jeg kunne ikke gå forbi skolen, ikke spille basket på skolens område. Jeg var som en fange. Jeg skal si det rett ut: Hvis jeg hadde fått mulighet til å banke han så hadde jeg gjort det. Og hvis jeg ser ham nå og prater til meg ... jeg kommer til å slå ham. Jeg vil ikke kommunisere med ham, jeg er – jeg er ferdig med han. Jeg er ferdig med den skolen. Han har ødelagt nok for meg og jeg ønsker ikke noe mer av ham. Og hvis jeg møter ham – jeg vet ikke hvordan jeg skal kontrollere sinnet mitt. Jeg tror ikke det blir lett altså.

Han lagde problemene. Han bad andre lærere være ekstra nøye med meg – ha et ekstra øye på meg. Skal jeg fortelle deg noe rart? Første gang jeg møtte ham så var jeg hyggelig med ham. Han skulle være vikar og det er ikke alltid lett, så jeg bestemte meg for å være hyggelig. Hadde jeg visst det jeg vet i dag skulle jeg lagd helvete for ham så han fikk et dårlig inntrykk av skolen og ikke fortsatte der. Men jeg prøvde å gi han godt inntrykk av skolen. Jeg forklarte ting og viste ting. Etter kort stund på skolen var han mobbeoffer. Det var mange elever som mobbet ham masse – han ble en hoggestabbe, skjønner du. Jeg gjorde ikke det. Men så begynte han å komme til meg og spurte hvem det var som røyka på skolen og sånn – skjønner du? Så jeg sa at jeg ikke visste noe. De andre svarte fuck you, ikke snakk med oss osv.

Hvorfor pekte han seg ut deg etter hvert?

Jeg vet ikke – det er jo det jeg ikke skjønner – jeg var faktisk hyggelig med ham og en dag så bare snudde han og beskyldte meg for alt. Det var ingen episode ... Og han sendte meg etter hvert på fem spesialskoler men alle sendte meg tilbake – jeg har topp attester fra de skolene der – de mente jo at jeg ikke hadde noe der å gjøre – fem forskjellige prøvde han. Jeg ville jo bare gå på den skolen – det er der jeg hører til men han ødela alt. Jeg er ikke den personen han beskriver i følge spesialskolene – det har de til og med skrevet.

Han trodde jeg røyka eller solgte på skolen. Men han kunne aldri bevise noe. Jeg sa det til slutt til ham på et møte, rett foran politi og alt, at hvis han tror jeg røyker, sier det en gang til så kommer jeg til å fly på deg. Jeg sa det selv om politiet var der for han måtte skjønne at jeg mener alvor nå, jeg var dritt lei av beskyldningene – du blir bare så dritt lei av å bli beskyldt for ting du ikke gjør. Jeg hater dop. Jeg har hatt skikkelige gode venner som blir ødelagt. Jeg hater dop så skal han beskyldde meg for at jeg gjør det jeg hater – det går meg på nervene, det irriterer meg.

Hassan mener denne læreren har ødelagt mye for ham. Han kan vise til at han fem ganger er sendt på spesialskole og at han på alle skolene etter kort tid er sendt tilbake med de beste attester. Det er helt tydelig at han bærer stort nag til denne læreren.

En annen historie kommer fra Nora. Denne historien skiller seg vesentlig fra Hassan sin i det at læreren her har direkte behandlet Nora ut fra bakgrunnen hennes.

Dette skjedde med **NORA** i ungdomsskolen:

Det var en lærer. Han var direkte stygg. Han fortalte meg at jeg var terrorist. Og da tok mamma helt av og skulle snakke med ham. Han sa jeg og mitt folk var terrorist. Han likte å spørre spørsmål om Mugabe, og jeg visste jo så lite om Afrika (anm: Mugabe er president i et land som ligger langt fra hjemlandet til denne jenta sine foreldre) og så hørte jeg litt med familien hvilke meninger de har og jeg hørte med andre. Så likte han å diskutere med meg, men den gang hadde jeg jo ikke peiling. Jeg så aldri nyhetene. Nå er jeg interessert i politikk, men da visste jeg ikke noe. Så stilte han spørsmål om 11. september og om terrorisme – bare til meg, og knyttet islam til terrorisme. Det ble slik at klassekameratene sa før timen: Hva skal han spørre henne om nå?

En gang snakket vi om Afrika og i – land og u-land og jeg fikk i oppdrag å søke på internett og han ville jeg skulle skrive om Mugabe. Og han sa at Mugabe har form som et menneske men han er et dyr og han sa masse rare ting, og om jeg sa noe annet et nedsettende om Mugabe så slo han i bordet og kunne bli sint, og jeg visste jo ikke hva Mugabe var i begynnelsen. Jeg fortalte hjemme og de fortalte meg.

Så tok han meg ut av timene og diskuterte politikk.

Disse to episodene var klare på lærere som direkte hadde plaget dem. Det som imidlertid gikk igjen i intervjuene var ikke at lærerne hadde plaget elevene, men at lærerne ikke stilte opp når de hadde problemer – at det ikke tok på alvor meldinger om at ungdommene følte seg mobbet osv. Kort sagt – historien om den tafatte læreren var gjennomgående i intervjuene.

Hvordan ut av timen? På gangen mens de andre elevene satt i klasserommet eller?

Ja. Og da orket jeg ikke være der. Så da sa mamma at jeg skulle bytte skole for dette går ikke. Du kan ikke komme grinende hjem hver dag og vil ikke gå på skole. Så skulle vi bytte skole, men jeg fikk beskjed at jeg var nødt til å gå der. Så da reiste vi fra byen en stund. Vi bodde et annet sted – ikke her i byen, der på skolen kunne ikke jeg være.

Det er ikke bare meg. Jeg visste jo at lillebroren min skulle gjennom det samme. Så vi kunne ikke bo der.

Men jeg har bare lyst til å oppsøke han læreren og si noe stygt til ham. Bare si det syke han har sagt og at jeg har rett til å skifte skole hvis jeg ikke trives. Hvis jeg hadde vært en annen ungdom som hadde vært veldig.. ja.. så tror jeg at jeg hadde banket læreren opp. Og det tror jeg hadde skjedd – det skjedde på barneskolen at en elev banket opp læreren men da skjønnte jeg hvorfor det skjedde for han ble jo provosert hele tiden. Men jeg har ingen planer om å slå læreren i dag.

**«Det var en lærer.
Han var direkte stygg.
Han fortalte meg at jeg var
terrorist... Han sa jeg og
mitt folk var terrorist.»**

NORA

4.2.2 Den tafatte lærer

LÆREREN GJORDE INGENTING.

Tino var blitt kalt for brunost og andre slengbemerkinger og opplevde en svært truende episode i friminuttet der han ble omringet av mange andre barn. Han gikk til læreren for å få hjelp:

TINO:

Jeg har aldri følt meg så latterliggjort som i møte med lærere hvor du ikke får aksept for at den opplevelsen var lite koselig. «Nå må du slutte å være så hårsår» liksom.

GABBY Gaby har som sagt ikke venner på skolen, og opplever at hun stenges ute og at medelever ler av henne:

Har du sagt det til læreren din noen gang?

Ja.

Hva sa læreren da?

Læreren sa at de som erta skulle si unnskyld til meg, men det gidder de ikke gjøre. De sa nei vi gidder ikke. Så gjorde ikke lærer noe med det så jeg gikk til pappa men han sa «bare glem det».

Men læreren...?

Læreren gjorde ingenting.

Hva skjer med deg da? Kan du gå til en lærer en annen gang – en annen lærer?

Nei det skal jeg ikke. Jeg tror at hvis jeg går til en lærer, og lærer gjør ingenting. Jeg tror at lærer skal hjelpe meg hvis jeg går til lærer men det skjer ikke.

Eller **SUSY**:

De tar aldri opp problemene og jeg syns det er skikkelig irriterende. Jeg syns de burde sette opp en strategi for det.

GABBY Gaby opplever heller ikke at de hjemme forstår henne. Hun får beskjed om at hun bare skal glemme det. Anna har samme erfaring:

Hva med lærerne? Når de andre elevene erter deg – kan du si fra til lærerne da?

Nei jeg bruker ikke si fra til lærerne. De forstår ikke. De tror ikke det er noe rasisme. Men jeg tror det er det. Men jeg kan si det til ho som er mora mi og ho har sagt det til lærere men det skjedde ikke noe. De sa de skulle se på det men de gjorde det ikke, for de fortsetter jo å si sånne ting hele tida. Og nå som det var valg så sier de jo at vi ikke vil ha flyktninger, men jeg er jo også flyktning og da sier de, ja men vi snakker ikke om deg men det gjør de for jeg er jo flyktning og da gjør det vondt. Men da sier ikke lærere noe, de bare lar dem snakke og det syns jeg er dumt.

Tenker du det er noe lærerne burde gjøre som de ikke gjør?

Ja – jeg vet ikke men jeg tenker de er litt feige, for det er de som kan skjerpe dem så de ikke sier sånn. Det er lærere som har ansvar så de kan be de stoppe.

Med strategi her mente hun at man måtte ta tak i beskyldninger om utestenging i stedet for å blåse det bort. Hun mente og at lærere må ha et fokus på at rasisme har mange former og at det opptre på skolene.

Noen av fortellingene om vonde episoder på skolen, også i forhold til lærere, er helt klart knyttet til en forståelse av at dette ikke ville skjedd om de var hvite. Hassan sin lærerhistorie peker ikke spesifikt mot hans bakgrunn. Nora sin mugabe-historie og lærerens belæring om terrorisme er tydeligere i så henseende.

Ungdommene vi snakket med var ressurssterke ungdommer. Det er helt tydelig at for noen av dem hadde den gode lærer bidratt til dette. Alle hadde klare meninger om hvordan den gode lærer er. Det interessante er at uansett bakgrunn, hvor lenge de har bodd i Norge, hvor i Norge de bor, så var de samstemte i en ting: Den gode lærer er en som bryr seg:

4.2.3 Den gode lærer

HAN BRYR SEG.

Ungdommene hadde svært klare meninger om den gode lærer:

HASSAN:

Han er streng, bryr seg, sier fra når nok er nok og ordner opp selv og ikke melder hver minste ting. Det er fucked up når en lærer melder hele tiden. Men så er det lærere som setter seg ned og snakker med deg, tar deg ut og sier du er så nære en prikk, får deg til å forstå.

JULIA:

Jeg tror lærere bør stop, look and listen. Bare høre på elevene og ta dem på alvor. Ta seg tid til å høre når eleven sier: De kalte meg brunost – det sårer meg.

ADAM:

På den skolen jeg gikk på før der var det en som var sivilarbeider og han var grei – jeg fikk et forhold til ham, en gang i uka var jeg bare sammen med ham – da bygger vi et forhold. Han kunne tulle med meg – han kunne si «din utlendig» til meg og det var greit. Det er aldri noen lærere som sier det – som sier utlending sånn negativt, men du skjønner jo at de tenker det.

Hva har du respekt for?

De som bryr seg, de som gidder å bruke tida si. For eksempel han som var læreren min før. Han er den beste læreren i hele byen. For eksempel vi hadde eksamen. Så var jeg en av de litt pøbelungene som ikke fulgte ordentlig med i timen ikke sant. Da tenker ikke han haha nå kommer han der til å stryke, sånn som andre lærere tenker. Men han, han er en snill person, så kommer han hen til meg og sier (navnet), jeg vet at du ikke følger med i timen, jeg vet det, jeg kan se på karakterene. Jeg vil gjerne hjelpe deg. Så gav han meg spesialkurs etter at skolen var ferdig så satt vi igjen en time. Han hjalp meg. Skjønner du ikke så hjelper jeg deg. Ingen kan mobbe han ikke sant. Folk som jeg liker respekterer deg.

NORA:

Det er lett å snakke om det som ikke er bra i stedet for det som er godt. Kanskje jeg har gjort det nå – snakket om de dårlige, men det er viktig med de gode og

Begge er viktig?

Ja begge er viktig. Jeg har hatt mange gode lærere. Og det er vel grunnen til at jeg har klart meg så bra og kommet meg videre.

Kan du tenke på en spesiell?

På ungdomskolen. Hun læreren var kjempeflink. Hun ene jenten hadde problemer og hun fulgte henne opp og det gjør hun faktisk i dag. Hun har kontakt med familien og hun var med.. hun brydde seg veldig mye. Hun hadde det forferdelig, og etter at hun sluttet skolen så har det ikke godt så veldig bra for henne, etter at skolen var ferdig. Så hun ble sendt tilbake. Og læreren ringte meg hele tiden for å spør om jeg hadde fått telefon fra hun jenten, hvordan det går med hun. Og jeg har fått telefoner. Hun spurte om jeg kunne finne noen i familien hennes, kan dere hjelpe meg og sånn – bare to sekunder så legger hun på røret. Og jeg lurte på – skal jeg kontakte politiet, men det tør jeg ikke, jeg tør ikke, jeg kan ikke ta kontakt med politiet. Men læreren gjør det. Så nå har den familien kommet tilbake med noen barn, og resten er i det landet. Men hvis hun læreren ikke hadde vært der – det er poenget mitt, så tror jeg ikke det hadde gått så bra med den familien. Hun har jo ingenting med oss å gjøre egentlig, for det er jo en stund siden vi gikk på ungdomsskolen, så hun kunne jo bare dritt i det, men hun valgte å følge opp og vise at det er faktisk noen voksne som bryr seg om hvordan det går og vil at vi skal ha det godt.

BEE:

Jeg syns lærere og foreldre (til de som mobber) bør ta tak i det og snakke med barna sine fordi det er de som er forbilder. Hvis de bare sier: Ok – dette går bra, bare ikke si sånn og sånn flere ganger... Altså det holder bare ikke.

Nå har ikke vi snakket med hvite ungdommer, men en antakelse er at hadde vi intervjuet hvite ungdommer så er det ikke sikkert at hovedpoengene hadde endret seg. Det er interessant. Det er interessant i det henseende at ingen av ungdommene vektla: «De må forstå min kultur». Det at det har vært en debatt om at skolene må ha forståelse for andre kulturer var ikke et poeng hos våre ungdommer. De ville bli sett og hørt og respektert, bli tatt på alvor. Antakelig som ungdommer flest.

**«Jeg har hatt mange gode lærere.
Og det er vel grunnen til at jeg har
klart meg så bra og
kommet meg videre...»**

NORA

4.3 FORSKJELLSBEHANDLING

**HVIS DET ER BRÅK I KLASSEN SÅ ER DET
UTLENDINGEN SOM MÅ UT.**

Flere av ungdommene mente at som svart er man mer i søkelyset dersom det er bråk.

KAREN:

Jeg husker godt at det var en somalisk gutt i klassen min og hver gang noen bråkte så fikk han skylden. Og var ikke han der så kom nestemann. Han var tyrker.

Slik svarte **ADAM** på det første spørsmålet vi stilte ham:

Har du opplevd noe som du tror du ikke ville opplevd om du var hvit?

Ja mange ganger.

Eksempel?

For eksempel i fjor: En sykkel var stjelt. Lærerne kom til oss og ville ha registreringsnummer på sykkelen for de trodde den var stjålet, men de kom ikke til de norskingene som hadde stjelt en sykkel og bad om å få se nummer. Så viser det seg at det ikke er nummer på sykkelen til kompisen min. Så blir jeg utvist. De norske fikk gode karakterer for å si det sånn. Men vi gjorde ikke noe med det da.

Hva kan du gjøre?

Ja men han læreren er en kjent rasist. Det er noe hele byen vet. Egentlig ville jeg bare gitt han juling. Men jeg gjør ingenting for da blir jeg kasta ut og da ødelegger jeg jo utdannelsen min. Hva skal det være godt for å klage – de tror jo mer på læreren enn på meg ikke sant, det er det. Når utenlandske klager på han så sier de bare – ja vi skal snakke om det, men det skjer ikke noe.

Og **ELIAS**:

Jo, altså jeg tenkte jeg skulle si det i stad, men jeg vet ikke ... for eksempel så snakker folk stygt her. De banner mye og sånt.

Hva mener du med banner?

De sier hold kjeften og kom deg ut og sånt.

Hvem sier det – hvem er de?

Ja for eksempel lærerne på ungdomsskolen og sånt.

Bråkte du da?

De sa det var meg som bråkte men ofte var det ikke meg. Hvis en utlending bråker så tar de utlendingen, hvis en norsk bråker så gjør de det ikke, og etter hvert så blir det sånn at hvis det er bråk i klassen så er det utlendingen som må ut².

«Jeg husker godt at det var en somalisk gutt i klassen min og hver gang noen bråkte så fikk han skylden. Og var ikke han der så kom nestemann. Han var tyrker . . . »

KAREN

«De må slutte med det at du har med deg dårlig oppførsel fra utlandet . . .»

BEE

HASSAN har en litt annen vinkling:

Jeg vet ikke om det hadde hjulpet om jeg var hvit men jeg vet at det hadde hjulpet hvis moren min hadde kunne bedre norsk ... eller rett og slett om hun hadde vært hvit, rett og slett – glem det med å kunne norsk eller ikke, hadde hun vært hvit så holder de kjeft. Jeg har en kompis og han gjør faktisk litt hærverk – ødelegger mer enn de fleste liksom men moren hans er hvit. Han lager ikke møter med den moren. Men jeg kan vise deg papirer på hvor mange møter moren min har vært på. Hver uke et møte – bare for å møte selv om det ikke var noe så måtte hun komme fast.

Men hva kan så lærere gjøre når noen bråker:

SUSY:

Lærere kan spørre seg sjøl: Hva er det som får denne gutten til å klikke sånn som han gjør? Jo fordi ingen lærere – før dem – har reagert på de små tingene som har skjedd ham – de små tingene som har bygd seg opp. I friminuttet – hva er det som skjer? Lærere ser det men sier bare: få det bort. Eller så sier de at det har noe med kulturen å gjøre.

BEE følger opp kulturfokuset:

De må slutte med det at du har med deg dårlig oppførsel fra utlandet. Det irriterer meg. I mitt land: Megadisiplin. Barna tør ikke si «hold kjeft» til mor og far. Her – du vet norske elever – de har ikke sperrer.

Igjen – den gode lærer er en som lytter, og som tar inn over seg at noe som for andre ikke synes sårende kan være svært sårende for den ungdommen det gjelder. Flere av ungdommene vektla dette med at mange småting kan bygge seg opp til en eksplosjon dersom man underveis med de små tingene (bli kalt neger var ett eksempel) ikke blir hørt og tatt på alvor.

Notehenvisning 2:

Skrevet ned etter hukommelse og notater, ikke direkte notat (se metodekapitlet).

4.4 DET FAGLIGE

4.4.1 Generelt

Ungdommene vi snakket med var ulike med hensyn til hvor de stod faglig. Det er derfor vanskelig for oss å si noe generelt om dette. Det ville også gå langt utenfor rapportens rammer. I materialet hadde vi enslige mindreårige, flyktninger og ungdom som var født og oppvokst i Norge. Noen hadde høye ambisjoner, andre ville helst ikke gå på skole. Vi betegner alle ungdommene vi har snakket med som ressurssterke, i den forstand at vi opplevde dem som reflekterte i forhold til egen livssituasjon, hvordan de hadde kommet dit de var i dag, hvilke endringer de ønsket seg og hva de så som viktig fremover. De var likevel forskjellige i forhold til i hvor stor grad de kanaliserte ressursene sine til faglig arbeid på skolen.

Vi skal gi noen sitater som viser spekteret, og som også viser noen av de utfordringene man står overfor i skolen. Til slutt i dette avsnittet skal vi også si noe om norskopplæringen i grunnskolen og deres tanke om norskfaget. Dette var særlig et tema som opptok ungdommene i AYIN på den ene workshopen vi hadde, og noen av sitatene kommer derfor derifra. Som nevnt har vi i tilknytning til prosjektet laget kortfilmer. En av filmene omhandler nettopp norskundervisningen, fordi dette var et tema som engasjerte dem sterkt.

Men først: Det faglige. **ANNA**, som var en av de nyankomne ble bedt om å si noe om hvordan hun opplevde undervisningen på skolen. Hun startet med å si at hun reagerer på hvordan hjemlandet hennes blir fremstilt, og hvordan Afrika blir fremstilt på skolen. Hun syns det har vært bra at de snakker om mange sider ved Afrika, men syns det er dumt at det er mye fokus på hvorfor de er fattige. Hun har opplevd at hun er blitt bedt om å svare på hvorfor de er fattige i Afrika, og hun reagerer på at det tydeligvis er en forventning om at alle er fattige, og at hun skal vite hvorfor.

«Så kommer de med sånne dumme spørsmål: Har de vann der? Hvilke mennesker kan leve uten vann – det er som om de ikke vet noe. De vet ikke noe om det å være fattig – de bare tror, og de vet ikke hva de mener med fattige.»

Hun opplever at de er unyanserte og fordømmende, og hun har ikke lyst til å svare dem.

ELIAS kom som enslig mindreårig til Norge, og han har slitt med skolen:

Hva slags skole har du gått på?

Jeg begynte på ungdomsskole.

Kunne du regne og skrive?

«Han kom alene til Norge, og søker
jevnaldrende venner, men havner
på en skole der aller er betydelig
eldre enn ham. Han mistrivdes på
voksenopplæringen»

Ikke mye. Jeg hadde gått tre måneder på skole cirka før det, men de så på alderen min. Så fikk jeg tre år på ungdomskole og etter det tre år på voksenopplæring.

Tre år på voksenopplæring?

Ja.

Hva syns du om det?

Jeg ville ikke. Jeg bad om å få slippe men de sa jeg måtte. Først ett år så ett år til så et år til. Da sa jeg stopp, da slutta jeg, så fikk jeg begynne på videregående.

Hva var galt med voksenopplæringen?

Det var nesten bare gamle der – eller eldre enn meg. Og det var ingen norske der. Alle snakket sitt morsmål. Jeg likte det ikke. Jeg bad om å få begynne på videregående men de sa nei.

Hvorfor det?

De måtte fylle opp plassene på voksenopplæringa. De får penger for det vet du. De ville hatt meg der lenger og.

Dette er en ung gutt som allerede har en klar oppatning om at han er blitt utnyttet av en skole som ikke er interessert i hans beste, men heller bruke ham som en inntektskilde. Han kom alene til Norge, og søker jevnaldrende venner, men havner på en skole der aller er betydelig eldre enn ham. Han mistrivdes på voksenopplæringen.

Har det gått bra på skolen?

Ikke alltid.

Hvorfor ikke?

Jeg har hatt mye fravær.

Har du skulka da?

Nei, jeg har forsovet meg. Jeg skulker ikke men har forsovet meg veldig mye. Av og til kanskje ... det ble kjedelig og da orket jeg bare ikke.

Etter en samtale med to lærere i byen **ELIAS** bor i har vi fått forståelse av at det er en vanlig praksis å plassere innvandrerdøms på voksenopplæring etter 10. klasse. Også Nora, som kommer fra en annen by, viste til denne praksisen og reagerte på dette:

Alle jentene som var like gamle som meg som fortsatte å bo der, de er sendt på språkskole – de minoritetsjentene da. Etter ungdomsskolen. De kom ikke videre til videregående, de ble sendt på språkskole. Eller så fikk de språkskole i ett år så kan de gå etterpå til videregående.

Snakker de like godt norsk som deg?

Ja – mange er mye flinkere enn meg (min anm: Hun snakker perfekt norsk med dialekt). Og de fleste de droppet faktisk skolen.

ELIAS kom seg etter hvert ut av voksenopplæringen og inn på videregående, og stortrives på et praktisk fag

Hva ville du helst?

Jeg ville gå sammen med folk på min egen alder. Sånn som nå. Nå har jeg fått venner, det kunne jeg ikke få med de gamle på skolen. Nå er vi blandet norske og utenlandske og da kan jeg jo snakke norsk.

Han har i tillegg søkt hjelp i fritiden med det faglige

Bruker du leksehjelp mye?

Nå gjør jeg det, i alle fall før prøver.

Hvorfor kan du ikke gjøre lekser hjemme?

Nei det går ikke. Jeg gjør aldri lekser hjemme.

Hvorfor ikke?

Nei – da er man alene. Da gjør man det ikke.

Flere av ungdommene vi snakket med hadde benyttet seg av leksehjelpordninger, og samtlige av dem fremhevet dette som viktig for deres forhold til skolen.

GABY får en original form for leksehjelp:

Du startet med å si at skolen var ok hvis du fikk hjelp. Er dét det viktige?

Ja, for det er flaut å ikke forstå, og det er vanskelig når jeg ikke kan norsken. Jeg er ikke dum i matte og naturfag, men jeg forstår ikke alt hva de sier for det er vanskelig norsk.

Hva gjør du i friminuttene?

Da gjør jeg lekser.

Alltid?

Ja, for da får jeg hjelp av ei jeg kjenner som snakker mitt språk. Hun er eldre enn meg og snakker mye bedre norsk og hun hjelper meg.

I hvert friminutt?

Ja, hun er der. Så har jeg en lærer som hjelper meg av og til inne i klassen på skolen.

Hva kunne du ønske deg annerledes?

Skolen. For jeg kjenner noen lærere der, og noen liker jeg ikke. Og jeg har ingen venner der og det skulle jeg ønske meg. Og jeg vil bli lege så jeg trenger hjelp med naturfag. Det skulle jeg ønske jeg kunne få.

**« . . . jeg har ingen venner der og
det skulle jeg ønske meg.
Og jeg vil bli lege så jeg trenger
hjelp med naturfag. Det skulle
jeg ønske jeg kunne få . . . »**

GABY

4.4.2 NOA

DET ER FOR MYE FOKUS PÅ Å INTEGRERE BARN SOM ALLEREDE ER INTEGRERT.

Norskfaget er i dag delt inni to fag – Norsk som andrespråk (NOA) og Norsk som morsmål (NOM). Målet er klart at dersom man begynner i norsk som andrespråk så skal man snarest mulig over i norsk som morsmålsklasser. OMOD har lenge arbeidet med dette skillet. Vi har oppdaget at dysleksibarn som snakker flytende norsk er plassert i NOA klasser. Vi har sett blandede barn som bor hos sin hvite mor plassert i NOA klasse. Vi har sett at barn som har startet med NOA i første klasse fortsetter i NOA ut 10. klasse. I NOA har man et enklere pensum enn i NOM. Det følger penger med hver NOA-elev for skolen da det er en form for spesialundervisning.

Noe av det som engasjerte ungdommene på den ene AYIN Workshopen aller mest var NOA. Vi har lagd en egen kortfilm basert på noe avd et som kom frem der. Alle på workshopen hadde vokst opp i Norge, og samtlige hadde gått i NOA klasser.

KAREN:

Det er for mye fokus på å integrere barn som allerede er integrert. Jeg ble satt i Norsk 2 når jeg var liten. Jeg kan ikke snakke bedre norsk enn det jeg gjør – det tror jeg det er svært få som kan.

De beskriver innholdet i NOA i lite rosende ordelag:

«I Norge spiser du med kniv og gaffel. Det var det du lærte i Norsk 2. Du lærte ikke språket i det hele tatt.»

«Det beste var stilene. Det var sånn: Hvordan var det å komme til Norge, hvordan opplevde du din første snødag, hvordan er det i hjemlandet ditt – skriv det på en side liksom. Nå snakker vi om 10. klasse.»

«Innvandrere har lyst til å lære norsk men du blir satt i en klasse og lærer ingenting. Norsk 2 er for meg meningsløst – det har ingenting med skolen å gjøre. Det er som Gym 2 for datanerder.»

Blant de vi intervjuet var ikke dette et like sentralt spørsmål. NOA stod ikke omtalt i vår intervjuguide og vi spurte derfor ikke alle om de hadde hatt det. Det var derfor bare noen få som kom inn på det.

GABY er en av de nyankomne. Hun har bodd i Norge i to år, og gir helt klart uttrykk for at hun trenger en form for ekstra norsk-undervisning:

Du går på skole?

Ja, videregående.

Er det mange med minoritetsbakgrunn der?

Bare en til.

Trives du?

Ja litt. Det er vanskelig. Særlig norsk. Jeg får hjelp i norsk men andre fag er vanskelig. Det er bra når jeg får hjelp, men når jeg ikke får hjelp er det vanskelig. Jeg går ikke sammen med de norske i norsk timer. Det syns jeg er bra. Da går jeg sammen med andre utlendinger. Vi har norsk for tiende. Men det er vanskelig. Vi er åtte elever i den klassen.

NORA har vokst opp i Norge. Hun er svært reflekterende og virker voksen for alderen sin. Hun kommer inn på at selv om hun snakket norsk som hovedspråk så ble hun plassert i spesialklasse:

Det hadde jeg ikke i barneskolen. Jeg byttet til det på ungdomskole. Der hadde jeg vanlig norsk men med tilleggsundervisning. De siste årene i ungdomskolene hadde vi i stedet for valgfag hadde vi norsk for minoritetsspråklige.

Etter at hun har fortalt om dette kommer hun inn på de som måtte over på kvalifiseringskurs etter 10. klasse i stedet for videregående, så hennes refleksjon er at hun tross alt var heldig som slapp unna det. For en utenforstående kan det synes merkelig at Nora har NOA, særlig att i betraktning at hun delvis har vokst opp i en norsk familie.

ADAM har selv valgt Norsk 2, med begrunnelse at det er lettere:

Hadde du Norsk 1 eller 2?

Har hatt Norsk 2 hele tida.

Men du har gått 10 år på norsk skole?

Mer.

Og du har vært i Norsk 2 hele tiden?

Ja, for jeg har litt dårlig grammatikk. Jeg velger det sjøl og – det er lettere (ler litt). Det er flauere for meg å si noe feil i Norsk 1, når jeg var mindre så lo de av meg når jeg leste, men de utenlandske i Norsk 2 nå de ler ikke. Men de sier av og til ... sånn at de retter på meg.

«I Norge spiser du med kniv og gaffel. Det var det du lærte i Norsk 2. Du lærte ikke språket i det hele tatt . . . »

«Foreldre – få barna deres ut av NOA klasser – NÅ!»

Men skriving – er det greit?

Nei det går dårlig.

Har du dysleksi, vet du noe om det?

Jeg vet ikke.

Har du blitt testa for det?

Nei. Og noen har trodd jeg har adhd men jeg har aldri hørt noe mer om det. Hvis jeg hadde hatt dysleksi og fått pc- de tror vel bare at jeg stjeler den og selger den (ler). Av og til så lurar jeg på om jeg har det for jeg glemmer og blander bokstaver og sånn.

Har du gått i Norsk 2 hele tiden?

Ja.

Har du blitt testa?

Ja forrige uke men da løy de for oss, det dumteste jeg har hørt.

Hvordan?

De sa alle skulle testes, så kom den ene utlendingen etter den andre. Så jeg spurte – hva med de andre? Ja de testes og – etterpå. Det er gått en uke – det er bare vi utenlandske som er testa. Hvorfor skal de lyve om sånt – det er så teit. De bare sier det, ikke sant?

Det er noe usikkert hva slags test det her er snakk om – om det er en test for å se hvem som skal i de ulike norskklassene eller ikke. Det vet vi ikke. Det som er tydelig er at ungdommene er delt i synet på særkilt norskundervisning. Adam mener han slipper billig unna ved å velge Norsk 2. Nora gir tydelig uttrykk for det merkelige i at hun ikke trengte Norsk 2 på barneskolen, men at hun ble plassert der i ungdomsskolen, men hun sier ikke mer om det. Gaby mener norsk er vanskelig og skulle gjerne hatt mer tilpasse norskundervisning. Ungdommene i AYIN er klare på at de emener NOA er ødeleggende for minoriteter:

«Foreldre – få barna deres ut av NOA klasser – NÅ!»

I skrivende stund er det snakk om å reformere norskfaget. OMOD vil fortsette å følge opp dette temaet.

5. POLITI

DET ER VERRE FOR SVARTE.

Så sa jeg: Han der kalte meg neger. Så da sa politiet: Ja, men det er likevel best for deg bare å gå vekk. Ja hvorfor det liksom? Jo, fordi du lager bare mer bråk. Jeg så bare på han.

OMOD har arbeidet mye i forhold til politiet. Organisasjonen ble startet som en reaksjon på politiets kontrollvirksomhet. Vi har hatt et eget prosjekt over to år der vi arbeidet med minoritetsungdom og deres forhold til politiet.

Vi har sagt noe om dette i metodekapittelet. Det var viktig for oss å rekruttere utenfor vårt nettverk. Det var viktig for oss å ikke ha noen direkte spørsmål om politi i intervjuguiden. Ungdommene vi snakket med visste at OMOD var en av de landsdekkende innvandrersorganisasjonene, men ikke mer spesifikt om vårt arbeid – før intervjuet.

Likevel ble vi fortalt flere politiepisoder. I noen intervju kom ikke politiet opp som tema overhodet, i andre ble det et kjernepunkt. I alle tilfellene var det ungdommene selv som kom inn på politiet. På den ene workshopen vi hadde i Bergen ble politiet det sentrale temaet for ungdommene.

Et eksempel er fra intervjuet med Hassan. Det første spørsmålet var:

Har du hatt en opplevelse der du har tenkt at omverdenen behandler deg annerledes fordi du er svart?

Svaret var:

Ja det har skjedd. Det har skjedd flere ganger at jeg har blitt stoppa av politiet. Jeg vet ikke hvorfor men hvis det har skjedd noe rundt der jeg har vært så kan det hende at jeg blir stoppa av politiet for kontrollsjekk så blir jeg mistenkt av de, så får jeg masse pes for det, det blir vanskelig å komme ut av det.

Vi vil fortelle ungdommenes historier, og la dem stå i fokus. Vi spurte bevisst de ungdommene som snakket om politiet, hva de ønsket seg av politiet. Dette for å få frem hva som i deres øyne er den gode politimann/kvinne. Vi ønsker å presisere at det ikke var alle ungdommene som kom inn på politiet i sine intervjuer. Da spurte vi heller ikke om det. Det kan selvsagt kritiseres – hva dersom de hadde hatt svært hyggelige møter med politiet – det er en kjensgjerning at det

«Ungdommene i de mindre byene føler seg mer sårbare/usikre og er mindre vant med å snakke om denne typen problemstillinger. De viker unna og vil helst ikke snakke om det.»

er lettere å fokusere på det negative. Som Nora sa da vi spurte om den gode lærer: Det er lett å snakke om det som ikke er bra i stedet for det som er godt. Kanskje jeg har gjort det nå – snakket om de dårlige, men det er viktig med de gode og.

På den annen side – det at de ikke nevnte politiet kan være at de ikke hadde hatt noen erfaringer med politiet. For oss var det ikke viktig trekke inn ulike yrkesgrupper, for oss var det temaene i intervjuguiden som var det viktige: Opplevde erfaringer med det å være svart ungdom, på godt og vondt, i Norge, og hvilke strategier man har når man møter utfordringer.

Som sagt har vi samarbeidet med ulike ungdomsorganisasjoner. En av lederne sendte oss en mail og sa dette om hva som skjedde da hun tok opp politi som tema i en by i Norge: *Ungdommene i de mindre byene føler seg mer sårbare/usikre og er mindre vant med å snakke om denne typen problemstillinger. De viker unna og vil helst ikke snakke om det.*

I fire av byene kom ungdommene inn på politiet – de to største men og i to mindre byer.

5.1 NORA SIN HISTORIE

JEG HAR JO HØRT DU MÅ IKKE TRO AT ALLE POLITIFOLK ER SÅNN MEN LIKEVEL ER JEG REDD FOR Å GÅ UT.

Vi velger å starte med en episode som er interessant i mange henseender. Den er på mange måter ikke en ny historie. Det er en historie mange har hørt før, i ulike innpakninger. Men den har likevel mange interessante aspekter, ikke minst det at det er en jente som forteller den. Det er en lang historie, men avveiningen vår er vi mener den gir et innblikk i en annen verden, en verden som er viktig.

Dette er **NORA** sin historie:

Jeg husker den ene episoden. Da var jeg 16, kanskje 17. Da var jeg på et utested som heter (xxx), vi var en hel gjeng. Og så hadde vi det kjempegøy – det var så gøy, vi ble kjent med de som sang der og...

Så var det en jente og en gutt som stjal veskene våres. Det var 7–8 vesker. Jeg vet ikke hvem de var. Vesken hadde jeg fått fra min søster i Oslo. Så spør vi de som jobber der – hvor er veskene våre – og de sier at det var noen som rotet til her og de gikk på badet men vi vet ikke hvor de er. Så gikk vi ut for å lete, uten mobil eller busskort eller penger. Vi kom oss jo ikke hjem. Det ble kaos – herregud, skal vi ligge her ute liksom.

Og så (lav latter), så ser vi politiet. Jeg kjente ikke til politiet lik-
som, hadde aldri vært borte i dem før, og noen av de andre hadde
litt erfaring med politiet, hvordan man bør oppføre seg men jeg
visste ingenting. Så gikk jeg bort til han ene politimannen og sa:
Du, kan du hjelpe oss, noen har tatt fra oss veskene våre, og han
bare – nei, det får dere finne ut av sjøl. Jeg bare: Ok, greit. Så ser
jeg en jente med maken veske som jeg har fått av søsteren min,
veldig spesiell og jeg tenker nei det går ikke an. Men de så ikke ut
som tyver, så jeg gikk bare bort og spurte om jeg kunne få se på
vesken, men da hadde de jo tømt alt på badet, og det var mange
ting som ikke var mine så jeg sa bare nei, det er ikke mitt. Men så
gikk venninnen min på toalettet og der lå det masse legitimasjon
og sånt – noen hadde tømt det. Vi fant lommebøkene uten penger
og vi fant leg, men mobilene var borte. Vi hadde ingenting. Så tok
vi det vi kunne og løp ut, så gutten og jenten og begynte å løpe
etter dem. Så stoppet vi dem og sa til jenten – åpne vesken. Jeg
var så sint, jeg har aldri vært så sint. Men så åpnet hun vesken og
det var forskjellige legitimasjoner og andre ting. Hun sa bare at

**«Du, kan du hjelpe oss, noen
har tatt fra oss veskene våre,
og han bare – nei, det får dere
finne ut av sjøl.»**

NORA

«Jeg dret jo i om politiet var der for jeg hadde ikke hatt kontakt med politiet før så jeg visste ikke hvordan de kunne være. Så jeg begynte å grine . . .»

NORA

3

det er venninnen min sitt og det er vennen min sitt og jeg passer mobilene for vennene mine – alle de mobilene liksom.

Så ropte jeg til vaktene. Typen hennes bare løp – han stakk av gårde, men jeg holdt henne fast – du får ikke løpe. Så kom vaktene og tok henne. Så kom politiet. Det ble masse kaos, hun ble tatt og så begynte de å dele ut hvor masse hun hadde i vesken. Jeg fikk den. Mobilen min var ikke der. Typen hadde jo løpt av gårde med det – det viste seg senere. Men jeg fikk ikke mobilen min, og der var mamma sitt nummer og mamma er i Afrika da. Så tenkte jeg bare: Den mobilen skal jeg ha her og nå.

Jeg dret jo i om politiet var der for jeg hadde ikke hatt kontakt med politiet før så jeg visste ikke hvordan de kunne være. Så jeg begynte å grine ...mamma, mobilen min, å herregud. De prøvde å roe meg ned, venninnene mine. Men så sier jeg: Jeg vil ha mobilen min nå. Det gikk for langt. Jeg begynte å klikke så jeg gikk bort til jenten og sa: Jeg vil ha mobilen min nå (med sint stemme). Jeg tenkte jo ikke at typen hadde løpt med mobilen for det visste ikke jeg da, jeg trodde hun hadde gjemt den. Så sier hun: Jeg vet ikke hvor mobilen er. Så begynner vi å fike til hverandre så kommer politiet og tar meg. Jeg ville ha mobilen min, det var det eneste jeg hadde i hodet. Mobil – nå. Så kommer politiet. Så drar de meg. Det er det eneste de gjør. De tar meg i armene bak og drar meg vekk. Så får jeg så masse kjeft og hun bare står der. Så blir jeg bare sinnaere og sinnaere og sier: «Hva med hun?». Jeg sier at jeg vil ha mobilen min, så går jeg for å snakke med henne. Så sier politimannen: Hvis du går ett skritt herifra så skal jeg slå deg, din svarte bla bla. Og at jeg skulle bare reise der jeg var i fra, og at jeg var stygg og ikke hørte til og at jeg bare måtte komme meg vekk og at jeg var feilvare.

4

Feilvare?

Ja.

Sier politimannen?

Ja, og så begynte jeg å skrike ut og si masse om drakten hans, at den var falsk og at han ikke fortjente å ha den. Og alle de andre politifolka hørte. Og det var mange faktisk som hørte hva han sa. Og så sier han videre masse skit, svarting bla bla bla, hendene var stramme og jeg prøvde å komme meg løsere, det var vondt. Og så ligger jeg i bakken i samme sekund. Han drog meg i håret bortover og holdt meg så nede. Så ble jeg slengt borti bilen. Så vil jeg ikke gå inn der. Så sparket han meg så jeg fikk alle de blå..(snapper etter pusten), det skal mye til før en med mørk hud får så tydelige blåmerker da. (Pause, hun tørker tårer). Så kommer noen venninner av meg og sier til han: Hun har ikke gjort noe galt, dere så jo hva som skjedde. Så svarte han: Drit i det. Hvis du kommer ett skritt nærmere så skulle han slå til de stygge krøllene deres og de skulle bli med i arresten de og.

Var det hvite eller svarte venner?

Det var begge. Men så begynte de å bli redde og de måtte jo bare fjerne seg derifra. Så ble jeg dyttet inn i bilen, vennene måtte bare gå. Alle vennene til hun andre støttet henne, hun stod jo der, og jeg satt alene i bilen. Så ble jeg veldig dårlig, så begynte jeg å spytte litt i bilen, jeg var så dårlig, for jeg ble jo banket helt flat. Så når vi kom fram og jeg skulle ut av bilen så tok han hånden min sånn hardt, så tok han den og brukte den til å tørke bort spyttet (gråt), og alt som var der fra før – alkohol og sånn. Jeg drikker jo ikke... (gråter).

Så kontaktet de barnevernet. Så sa de vi har en ungdom

«Hvis du går ett skritt
herifra så skal jeg slå deg,
din svarte . . .»

POLITIMANN

5

6

«Jeg var svart nedover hele kroppen, som om noen hadde hamret nedover. Hodebunnen var hovnet opp mye etter all luggingen. Han hadde holdt meg i det og slengt med i bakken og dratt meg bortover . . .»

NORA

7

her...(.lang pause ... gråt) og jeg var så sint for at de ikke kontaktet familien min, det skal de jo. Så kom familien etter hvert og hentet meg og da kunne jeg ikke bevege meg nesten. Jeg var så glad jeg hadde noen hjemme som ikke er sånn som andre familier da. Så ble jeg hentet. Men de ringte ikke hjem før etter mange timer.

Jeg hadde så mange merker og bena mine verket og jeg var sparket og slått over hele kroppen. Det var så vondt. Og håret.. Han hadde lugget meg og dratt meg så masse at jeg hadde mistet masse masse hår. (utydelig, gråter) men så sa de nei vi kan ikke ha deg hjemme vi må få deg til legevakten. Så drog vi til legevakten. Jeg gråt i flere uker etter den dagen der. Da var klokka fem. Det var bare fyl liker på legevakten. Det var ikke noen ungdommer og de samme politifolkene stod der på legevakta for de hadde hentet noen.

Men så kom jeg inn til legen og da sa han: Hallo, hvor har du vært? Er du full? Har du drukket? Jeg drikker jo ikke. Så jeg fortalte at det var politiet som hadde slått meg og kastet meg i bakken. Han politimannen sa jo: Vet du jeg kan ta deg i fyllearest. Det var der det begynte egentlig. Så sa jeg bare gjør det da for jeg drikker jo ikke, jeg røyker jo ikke. Det var da han kastet meg i bakken. Så kom jeg inn på legevakten som sa du røyker ikke du drikker ikke men du var ute så sent på kvelden? Selvfølgelig – det var ungdomskveld på det stedet (xxx), og så sjekker han. Så sier han: Å herregud, det ser ikke ut. Så skrev han opp og tabletter fikk jeg. Jeg var svart nedover hele kroppen, som om noen hadde hamret nedover. Hodebunnen var hovnet opp mye etter all luggingen. Han hadde holdt meg i det og slengt med i bakken og dratt meg bortover og dratt meg opp. Så sjekket

8

legen og det var da han spurte: Hvem er det som har gjort dette (hun etterligner med litt streng stemme). Jeg bare: Politiet. Han bare ... nei. Så sa han bare at han ville skrive en grundig lege-journal som jeg burde gå til rettssak med for dette var alvorlig og det hadde de ikke lov til. Sånt skal ikke skje.

Så legen informerte om dette?

Ja. Og så måtte vi skrive ut journal. Så var vi hos advokat og anmeldte politiet. Da var faktisk de på barneskolen min som sa vi måtte det, de hadde jo kontakt med familien min, og så begynte de å bli veldig sint, for Nora... nei det var ikke mulig. De var sikker på at noe sånt ikke kunne skje med meg og det var den siste de ville tenke på i forbindelse med bråk. Så de kontaktet og politiet. Og min familie. Så anmeldte vi han da, og hun jenten som hadde stjålet mobilen. Samtidig som jeg anmeldte henne så var det venninnen min og andre som anmeldte henne. Så det var mange som anmeldte henne da. Og så etter en stund så fant de ikke ut av det, selv om de visste hvem hun var. Så advokaten min. Han sa at dette er alvorlig. Skal vi koble media inn i bilde. Men jeg og familien min sa bare: Media – nei. Det vil bare forverre situasjonen. Nei det skal vi ikke ha i bildet. Men advokaten sa at hvis vi kontakter media så vil du bli kjent i hele Norge og alle politifolk vil vite hvem du er osv. Men det vil jeg ikke. Så det ble sendt til noe SEFO eller et eller annet. Og nå vet jeg ikke hva som er skjedd. Det er ca ett år siden.

Har dere hørt noe mer?

De ringte men jeg vet ikke noe mer, om han er politimann eller ikke. For det viste seg at han hadde jo truet mange. Det er få ungdommer som tør anmelde politiet,

9

10

« . . . jeg vet ikke noe mer, om han er politimann eller ikke. For det viste seg at han hadde jo truet mange. Det er få ungdommer som tør anmelde politiet, særlig afrikanere . . . »

NORA

særlig afrikanere – de tør ikke. Det er mange som vet hvem han er. Det er liksom han som truet den og den men de er redd han så de tør ikke si noe. Han har sagt til en annen jeg kjenner at han skal gjøre livet hans surt, han tør jo ikke gå ut på byen for han er så redd han.

Dette var ditt første møte med politiet?

(Ler oppgitt latter) Ja. Og siden den gang så tør jeg ikke... hvis jeg ser en politimann så eller noen med politibil så får jeg vondt i hjertet. Og vennene mine fleiper med det – når skal du bli hentet av politiet, for det er ikke meg. Og med rasisme: Jeg sa alltid nei det er ikke sånn her. Og noen jeg har møtt som fikk høre om saken sa bare: haha, hvem er det som snakker nå. Men jeg har lært veldig mye.

Det virker på meg som om familien din var viktig for deg – at de støttet deg. Trodde de historien din med en gang?

De måtte det for jeg ble jo banket. Jeg kunne ikke gå noen dager etter det. Armene var vonde inni leddet.

Du sier det var en politibetjent?

Det var han som gjorde det meste. Det var han som var frekk i kjeften, men de fleste var jo liksom med. Noen så jo det men de torde ikke snakke, det så jeg i ansiktet de sitt.

Du så at de ikke likte hva som skjedde?

Ja.

Men de grep ikke inn?

Det var en som prøvde å roe meg ned så det skulle bli mindre...

Ble du slått i arresten og?

Nei det var på gaten.

Så noen av vennene dine hva som skjedde?

Alle så det – alle som var der da.

Hvordan opplevde du at det var så mange som så på?

Nå ... jeg syns det er greit for da får de se hvordan politiet var, jeg tror mange i (byen) kjenner ikke politiet. Eller... Samtidig var det litt flaut fordi det er ikke meg liksom som sitter i politibilen. Det var flaut og ekkelt.

Jeg har jo hørt du må ikke tro at alle politifolk er sånn men likevel er jeg redd for å gå ut. Særlig hvis jeg er ute om kvelden alene. Og – at jeg skal bli låst da. Hva hvis noen går den veien så står jeg der alene og hva hvis den politimannen eller en lignende kommer (gråter).

Etter at dette skjedde med deg – har du hørt om andre som har opplevd lignende episoder?

Ja. Jeg vet at det skjer hele tiden fremdeles. Hvis det ikke skjer denne fredagen så skjer det neste.

Tror du det er likt for hvit og svart ungdom?

Nei, jeg har jo alle slags venner. Det er verre for svart ungdom
Hvordan?

Med en gang de ser at du er svart gutt i byen så tenker de: To negrer – vi må følge dem og se hva de gjør. Jeg tror politiet ser etter svarte gutter her i byen. For de kan jo og være litt utagerende faktisk for de blir redd og kjenner ikke helt språket og blir skremt. Og du har ikke gjort noe og noen kommer til deg og sier: Ikke gå dit. Snu deg. Og du vet at du ikke har gjort noe galt. Da blir du provosert. Det er mange som ikke kjenner politi eller lover at du skal adlyde politi og så kjefter de og det blir lovbrudd, man får bot for å ikke gjøre akkurat det politiet sier. Men ... nei jeg vet ikke... politiet.. nei det er litt sykt alt egentlig.

Hvordan?

Nei.. det er vel ikke normalt at politiet kler folk naken – er det det? Det var en her som fortalte meg at de ble tatt i arresten og kledd av alt og sjekket og sånn. Det kan du vel ikke gjøre når du ikke kjenner til dem og vet at de er kriminelle liksom – kan de det? Det er mange som har flyttet fra (denne byen) på grunn av politiet for å være helt ærlig. De må vekk – de tør ikke gå ut – ingenting, så de kan ikke bo her. De blir jo på en måte nomader – ikke fra hjemlandet men her. De finner ikke jobb og flytter hit og dit for å finne noe og så må de flytte fra politiet og for de vil jo være i fred.

Det er ikke alle som liker å fortelle for da tror alle at det er din skyld. Særlig gutter – folk tror de er kriminelle om de hadde hatt en historie som jeg har. Hvis politiet tar de så vil ingen tro at de var uten skyld selv om de var det. Det var lettere for meg. Ingen ville trodd at noe slikt kunne skje med meg.

«Hvis politiet tar de så vil ingen tro at de var uten skyld selv om de var det. Det var lettere for meg. Ingen ville trodd at noe slikt kunne skje med meg. . . »

NORA

**«Vi har svært lite kunnskap
om hva det er som preger
minoritetsungdoms oppfatning
av det norske samfunnet.»**

Nora sin fortelling har mange elementer i seg. Det viktigste i vår sammenheng er hennes opplevelse. Hun brukte lang tid på å fortelle historien. Hun gråt mens hun fortalte den. Det er tydelig at denne episoden har vært skjellsettende for henne. Den kom uventet. Hun er liten og spinkel, og fremstod som en veldig ordentlig jente. Hun er skoleflink og har klare ambisjoner for fremtiden. Det overraskende i at dette skulle skje henne preger fortellingen. Hun kom ofte tilbake til denne episoden i intervjuet. Det er tydelig at hun etter dette så på omgivelsene sine i et nytt lys. Hun sa flere ganger: Nå vet jeg jo at rasisme finnes. Hun slet når hun skulle fortelle at det var flere politi som hørte, men som ikke grep inn når hun ble kalt svarting og feilvare. Hun opplevde dette som et fryktelig overgrep.

Vi ser hun forteller at hun har fortalt om episoden sin til andre, og får da andre historier fra dem, som underbygger hennes egen. Vi ser at vi ved dette også får en spin-off effekt. Dette er en historie som allerede er fortalt tilbake til politiet, i og med at den er meldt til SEFO. Da intervjuet ble tatt var det over ett år siden det skjedde, og hun hadde enda ikke hørt noe fra politiet. Det gjør og sitt til at historien får leve sitt eget liv.

Vi har svært lite kunnskap om hva det er som preger minoritetsungdoms oppfatning av det norske samfunnet. Nora sin fortelling er historien fra én jente. I hennes tilfelle er det likevel klart at denne ene episoden har gjort svært mye. Hun beskriver den som et vendepunkt. Etter denne opplevelsen forteller hun at hun begynte å kalle ting for rasisme. Hun begynte å se på andre episoder som rasisme.

5.2 BETYDNINGEN AV BAKGRUNN I MØTE MED POLITI

Av dem vi snakket med var det ingen tvil om at politiet forskjellsbehandler svart og hvit ungdom. Dette er ikke noe sensasjonelt funn. Denne beretningen kommer fra ungdomsorganisasjoner, innvandrerorganisasjoner og andre. Det var et klart tema på workshopen i Bergen. Interessant på denne workshopen var at også hvite ungdommer var med, ungdommer som var blitt med sine svarte venner. De kunne fortelle om opplevelser de hadde vært vitne til når de gikk sammen med sine svarte venner. Vi skal ikke gjengi disse historiene her, men det var mange av dem.

Problemet hittil i Norge er at vi ikke har forskning på forholdet politi og minoritet. Vi vet derfor ikke noe om hvor omfattende denne oppfatningen er. Inntil vi får slik forskning (som OMOD har etterlyst i mange år) kan vi bare vise til hva noen av ungdommene vi snakket med sa:

ELIAS

Jeg var sammen med noen kamerater, så ble det en slåsskamp og jeg var ikke med på den. Politiet kom – de var mange i en stor bil. De norske hadde balltre og de hadde fem biler – vi var tre. Likevel tok politi oss. De to kameratene mine fikk bøter men ikke jeg – jeg fikk gå, men likevel var det oss de tok – ikke de andre som stod der med fem biler og balltre rundt oss.

Eller **HASSAN:**

*En gang på Holmenkollen. Hadde vært på fest. Det hadde vært masse somaliere i området. Jeg skulle ta t-banen, somaliere hadde begynt og sloss med noen norske folk. Jeg var med barn-
domsvennen min. Han er norsk. På vei hjemover blir vi stoppa av politiet. Så stopper de oss. Det er meg de sjekker, bare meg, men*

så vil kompisen min bli med av egen vilje. Så fortalte de situasjonen. Da spurte jeg hvorfor de ikke stoppa han også – det hadde jo vært slåssing mellom somaliere og hvite. Hadde jeg vært den hvite ville de latt meg gå. De beviste det så klart – de stoppa bare meg. Det er flere ganger at det går lettere ut over meg og andre med hudfarge

Hvor mange ganger er du kontrollert – stoppet og spurt om navn?

19, 17...19... noe sånt.

Hvor gammel er du?

16.

Eller **ADAM**:

Jeg vet ikke om hvordan det er i de andre byene men her er det sånn at ... i den ene saken var vi mange norske og noen utlendinger. Alle utlendingene ble arrestert og bare en norsk. Det var noen norske som innrømmet at de hadde sloss men som gikk fri. Hvis du slår får du bot ikke sant? Han innrømte at han slo og trampa på han, vitner sa han gjorde det men han ble frikjent. En utlending som sa akkurat det samme i retten fikk to år i fengsel og bot. De hadde ingen vitner på meg – det var en, men jeg sa at jeg ikke gjorde det. Vitnet kunne ikke si hva jeg hadde på meg, eller han beskrev tøy som jeg ikke hadde en gang og politiet hadde skrevet hva jeg hadde. Beige sko og de sa jeg hadde hvite sko, og rød genser – jeg har ikke det. Så de beskrev en med andre klær enn det jeg hadde. Så blei jeg likevel dømt for det.

Det er med sinne disse guttene fortalte om dette. Med sinne og oppgitthet. Som han ene sa:

Hvis det ikke er min feil så blir jeg sinna. Hvis det er min feil så blir jeg jo lei meg men da er det noe annet.

Det er opplevelsen av å bli stemplet for noe man ikke har gjort som er verst. Opplevelsen av at man blir segregert ut fordi man ikke oppleves som norsk. Noen ganger blir dette tydeligere enn andre ganger:

Det er alltid norske som slipper unna. Men jeg fikk en gang en beskjed om at jeg kunne bli kasta ut av Norge. Men jeg er norsk statsborger. Det var politiet som skrev brev. Der stod det at hvis ikke jeg skjerpa meg så kunne jeg kastet ut av landet. Vi har det brevet. Jeg må bare le – latterkrampe. Det stod under der med bot og hvor stor den er så stod det varsel, og da var det at jeg kunne kastes ut. Jeg har vært norsk statsborger i mange år.

5.3 POLITIET OG SKOLEN

Ungdommenes hverdag er på skolen. De er som andre ungdommer – det er viktig for dem hvordan de blir oppfattet i nærmiljøet. Dette mister de kontroll over den dagen politiet kommer inn i skolegården. Det er ikke kult eller tøft eller spennende dersom venner og andre ser deg med politiet. Det er flaut.

Jeg satt på skolen ikke sant, så ringte de meg midt i timen og så sa de – vi har et brev til deg, vil du komme ned å hente det. – Kan du bare sende det? Nei du må hente det personlig. Ja hva slags brev er det? Nei det er brev til deg på en sak. Ja men bare send det. Nei, da skulle de komme på skolen og hente meg. Så tenkte

**« . . . jeg fikk en gang en beskjed
om at jeg kunne bli kasta ut av
Norge. Men jeg er norsk
statsborger. Det var politiet
som skrev brev . . . »**

ADAM

«Det er ikke kult eller tøft eller spennende dersom venner og andre ser deg med politiet . . . »

jeg – de kan ikke komme på skolen – det er jo flaut. Så da gikk jeg ned. Og da fikk jeg brevet – i glattcella. Jeg satt der i 3–5 timer. Så slapp jeg ut og ingenting skjedde

Eller denne fortellingen:

Jeg spilte kamp. Jeg ble pressa på en måte som du ikke vil tro. Det var et helt norsk lag – bare hvite norske. Jeg spurte en – hva driver du med. Så fikk jeg et slag og hele det andre laget oppå meg. Dagen etter så kom politiet på skolen min og henta meg der i sivil bil. Jeg skjønnte ikke hva som skjedde – hvorfor de kom på skolen. De ødelegger undervisningen min. De kom midt i storefri – like før storefri skulle starte rett før jeg skulle spise. Jeg fikk ikke spise. Jeg skulle på avhør. Det jeg visste var at når man blir innkalt til avhør så får man brev om tid og sted, så kan du si ja til brev men jeg var rett i cella.

Gikk de inn i klasserommet og henta deg?

Først så jeg bilen. Jeg så sivile og tenkte noe hadde skjedd. Så kommer de inn i klasserommet og læreren sier at det er to politifolk som vil snakke med deg. Jeg kan ikke si noe. Så sier de at de skulle være så kule at jeg skulle få velge om jeg ville ha håndjern nå eller inne i bilen. Så jeg sa inne i bilen. Jeg vil ikke bli sett med håndjern i skolegården liksom. Det ødelegger selvrespekten min når jeg blir henta sånn.

Hva hadde skjedd – hadde noen anmeldt deg?

Noen hadde gjort det men det ble rettssak og sånn og jeg ble frikjent, jeg vant saken fordi det var alt for mange som så den kampen og som så hva som skjedde.

Han er helt tydelig: Det er ikke kult, det gir ikke status at politiet henter deg. Det er flaut. De fleste av oss kan assosiere seg med dette: Hva hvis politiet kommer og henter deg på arbeidsplassen eller skolen? Det er flaut. Det skal foreligge sterke grunner til å hente en tenåring på skolen.

OMOD har forsøkt å finne ut hvilke retningslinjer som foreligger for skole/politi samarbeid. Vi vet at politiet har samarbeid med flere skoler, vi vet at politiet er til stede på skoler, vi vet at politiet patruljerer rundt skoler og at de henter elever på skoler. Vi finner imidlertid ikke at dette er noe som det finnes retningslinjer for. Så vidt vi vet er det ikke noe samarbeid mellom undervisningsetaten og politietaten på dette. Det blir ofte opp til den enkelte skole. Vi skal imidlertid arbeide videre med å kartlegge dette.

5.4 DEN GODE POLITIMANN

Det er mange historier vi ikke tar med her. Det er historier om vold, om foreldre som ikke får beskjed når man blir «tau inn», om at man ikke får vite at man har krav på advokat ved avhør. Det er historier om de som kontrolleres, om de som blir pågrepet når de selv var den forulempede.

Kritikken mot politiet var massiv. Det ble derfor interessant for oss å finne ut hva en god politimann/kvinne gjør. Svarene var like entydige som i forhold til den gode lærer: Den gode politimann/kvinne tar seg tid til å høre på alle før han eller hun trekker en konklusjon.

«Hadde alle vært sånn som han som hører så hadde alt vært annerledes ikke sant? Men det er ikke sånn. Det er derfor det er mange som hater politiet . . .»

ADAM

Vi lar **ADAM** illustrere dette:

Er det noen politifolk du har respekt for?

Ja en. Han skjønner folk.

Hvordan da?

Han spør. Han tenker ikke bare sånn – åh det er han igjen eller åh det er de igjen. Han er en av de beste politifolka. Det var slåsskamp ikke sant. I stedet for at politiet hopper frem fire stykker med pepperspray og håndjern og hiver deg i bilen og sånn. Han – han tok meg. Jeg slo en gutt så han begynte å blø. Så kom han politiet og tok meg vekk ca 10 meter fra stedet. Så satt vi på en stein og så stilte han meg spørsmål ikke sant? Ja hvorfor det og hva skjedde og sånn. Så hører han godt på hva jeg sier, og så dømmer han meg eller ham – ikke sant?

Men noen er noen svin. Særlig en. Jeg vet ikke hva de heter. Jeg liker ikke han. De er så plagsomme du aner ikke så gjør de deg så forvirra så stiller de deg så masse spørsmål så.. du aner ikke. Men noen er greie.

Andre da? Andre gode eksempler – hvordan bør de møte ungdom?

Hadde alle vært sånn som han som hører så hadde alt vært annerledes ikke sant? Men det er ikke sånn. Det er derfor det er mange som hater politiet. Det er mange av mine venner som hater politiet. De vil bare drepe de. Men vi gjør jo ikke det. Men jo flere politifolk som vitner.. du vet hver politimann er tre vitner så du har jo aldri en sak om politiet vitner mot deg og det gjør de selv om du ikke har bevis. Har du en politimann som vitner for deg så vinner du, mot deg så taper du. De kan si at jeg slo de men jeg gjorde ikke det, likevel tror ingen på meg. Sjøl om jeg har mange vitner. Kanskje hvis jeg har hvite, altså norske vitner.

Kunne du tenke deg å bli politi sjøl?

Ja. Fordi det er ting jeg vet – mange ting kunne vært stoppa.

Men si du er politi og du ser deg, 17 år i slåsskamp, hva hadde du gjort?

Hvis de hadde kalt meg rasistiske ting før de slo meg så hadde i alle fall jeg tatt de og – ikke bare meg. Jeg har aldri i mitt liv sett en svart politimann. Har du?

Ja, i Oslo.

Ja, men ikke her. Aldri. Jo en gang. Vi så en som kjørte forbi i en bil i sommer. Wow, liksom, en svart politimann, så fett.

Var det det du tenkte?

Ja er du gal – det er fett.

Det er noe som skinner gjennom: Det er viktig å bli tatt på alvor.

6. RASISME

DU ER KANSKJE IKKE RASIST MEN DU HAR FEIL INSTINKT PÅ UTLENDINGER I ALLE FALL.

6.1 RASISME – GODKJENT SOM FENOMEN?

I de to foregående kapitlene har vi hørt mange episoder fra ungdommene. Vi har hørt om mobbing på skolen. Det har vært alt fra direktefølte trusler (I'm gonna kill you nigger) til små slengkommentarer (de snakker stygt om landet mitt) til en sterk opplevelse av utestenging. Vi har hørt at dette oppleves fra medelever og fra lærere. Vi har hørt at de har en opplevelse av at er man hvit så slipper man unna, mens skylden for bråk og lignende legges på dem.

Mener ungdommene at dette skyldes deres bakgrunn? Mener de at de forskjellsbehandles negativt fordi de har en annen bakgrunn enn norsk? Er det noen forskjell på gutt/jente, om man har bodd her lenge eller kort, om man bor i småby eller storby?

Vår opplevelse er at ungdommene klart definerer at de utsettes for rasisme. De opplever også at det er liten forståelse blant enkelte i det norske samfunnet på at rasisme faktisk er et fenomen de må forholde seg til. Dette ble svært tydelig på de work-shopene vi hadde.

En av ungdommene sa det slik:

«Uten Afrikan Youth tror jeg det hadde klikka for meg. Jeg bodde litt utenfor Oslo og var den eneste med utenlandskbakgrunn på skolen min. Jeg trodde jeg var den eneste som hadde det sånn. Så fikk jeg høre om Afrikan Youth og kom på møte her og det var sånn: Wow – det er jo ikke bare meg, kanskje det ikke er meg det er noe galt med. Det var så deilig du vil ikke tro det. Jeg mener det, før det så holdt det på å klikke for meg, skjønner du, for jeg ble så jævlig lei alle småkommentarene som liksom var morsomme men de var jo ikke det. Nå tør jeg mer å ta igjen, skjønner du, og si fra at det der er faktisk ikke greit.»

Vi skal ikke gå inn i en lang diskusjon om hva rasisme er. For oss er det den opplevde rasismen som er viktig. Dersom ungdommene opplever at de blir utsatt for rasisme, så er det vår tese at det gjør noe med dem, og allerede der er det en utfordring vi må ta tak i. Alle ungdommene vi snakket med var tydelig på at rasisme var et fenomen de er tvunget til å forholde seg til. Dette var uavhengig av kjønn, botid, geografi. Igjen – vi mener ikke med dette å general-

isere. Vi vet ikke om dette er noe alle ungdommer med minoritetsbakgrunn mener. Men de vi snakket med var tydelig på dette, og de var og tydelige på at dette er et fenomen som må godkjennes som fenomen:

Nei jeg bruker ikke si fra til lærerne. De forstår ikke. De tror ikke det er noe rasisme. Men jeg tror det er det. (...) Og nå som det var valg så sier de jo at vi ikke vil ha flyktninger, men jeg er jo også flyktning og da sier de, ja men vi snakker ikke om deg men det gjør de for jeg er jo flyktning og da gjør det vondt. Men da sier ikke lærere noe, de bare lar dem snakke og det syns jeg er dumt. (...) De kan ikke bare si at det ikke er rasisme og sånn. De må ta litt ansvar for det skjer mye, det gjør det.

6.2 OPPLEVD RASISME

Hva sa ungdommene som indikerer at de har kjennskap til rasisme som fenomen?

For eksempel dette:

I et halvt år gikk jeg på en skole utenfor byen, jeg kom ikke inn på skole her så måtte jeg reise langt – det var to timer med buss. Det var ingen mørke mennesker der. Så kom jeg dit så glodde folk på meg, virkelig. Her i byen er det ingen som glør sånn. Der stod folk utenfor butikken og hvisket og pekte når jeg gikk forbi og jeg tenkte bare: Herregud hva er det jeg har gjort i dag, hva er det jeg har på meg – jeg begynte å se på meg selv. Er det måten jeg går på? Så må jeg bare gå videre. Det er de eldre damene – pensjonistene – du ser at de hvisker og peker. Det skjedde hele tiden jeg fikk vondt i magen og begynte å grine, jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre. Å herregud sant. Hver dag.

Eller dette:

Nå merker jeg forskjell. Før var man barn og man tenkte ikke sånn på rasisme men nå vet jeg hva som er rasistisk og hva som er spøk, du lærer veldig mye. Jeg sa alltid nei det er ikke sånn her (...) Men jeg har lært veldig mye.

Eller:

Jeg har ikke tenkt så mye på det før at jeg er svart. Men hvis du møter rasister så ... jeg visste ikke hvordan ting var egentlig ... jeg kunne jo ikke noe om det landet jeg kom fra, jeg visste nesten ingenting så det ble så rart når de sa reis der du kommer fra – jeg visste ikke noe om hvordan det var der.

Flere har opplevd fokus på «der du kommer fra»:

De vet jo ikke hva det er der jeg kommer fra. De bruker alltid landet mitt som eksempel. Hvis noe er om fattige så sier de at det vet jo jeg for da tenker de bare mitt land som fattig så da skal jeg si noe. Det er sårt (...) De stiller dumme spørsmål: Har de vann der? Hvilke mennesker kan leve uten vann – det er som om de ikke vet noe. De vet ikke noe om det å være fattig – de bare tror, og de vet ikke hva de mener med fattig.

Dette vil kanskje ikke klart fremstå som rasisme, mer et vanskelig fokus på bakgrunn. Men ungdommene var tydelig på at det ofte er de mange små tingene som er de verste.

Andre kommentarer er helt klare:

Nei det går på mye – de kan si når vi har gym: Vi kan jo ikke ha sånne mørke folk – de kan jo gå ut.

Noen, slik som Gaby, forteller om historier som kan være vanskelig å strengt kategorisere som rasisme. Det som ble klart var at Gaby opplever utestenging på skolen som resultat av hennes utenlandske bakgrunn. Gaby er ensom. Hun har ingen venner på skolen. Noe av det forklarer hun med at hun ikke kjenner språket. Til det kan vi si at intervjuet foregikk på norsk og vi var innom svært mange temaer. Hun hadde allerede snappet opp dialekten i byen hun var bosatt i. Noe forklarer hun også med at de norske holder sammen for de har kjent hverandre lenge og hun er ny:

Kan du snakke med noen hjemme om det som skjer deg på skolen?

Jeg bruker å si det men de sier «bare glem det».

Klarer du det?

Mmm kanskje noen ganger. Hvis jeg har noe å gjøre går det bra men hvis jeg er alene så klarer jeg ikke å glemme det.

Hva er det du husker da?

Sånne som erter på meg.

Kjenner du noen som bor andre steder i Norge?

Ja.

Hører du noe om hvordan det er i andre byer?

Ja, jeg kjenner ei i Trondheim, og hun sier – du må flytte hit for her er det mange som ville snakke med deg.

Hva tenker du da?

Jeg tenker hva hvis det blir det samme der – hva hvis ingen snakker med meg der og?

«Uten Afrikan Youth tror jeg det hadde klikka for meg. Jeg bodde litt utenfor Oslo og var den eneste med utenlandskbakgrunn på skolen min. Jeg trodde jeg var den eneste som hadde det sånn.»

Gaby gir uttrykk for at det ikke bare er stedet hun bor nå, og de hun går i klasse med nå som er problemet. Hun ser at det ligger noen grunnleggende utfordringer forbundet med hennes ensomhet. Det vil ikke bare være en løsning å flytte til en ny by. Hun har allerede dannet et inntrykk av at hun er annerledes. På det stedet hun bor så er hun også det. Det er svært få med utenlandsk bakgrunn som bor på det stedet hun bor.

Andre fortalte om mer konkrete opplevelser av utestenging:

Hva ville du endret på i livet ditt?

Økonomi skulle jeg gjerne endret på. Det er fakta, det er ikke kødd engang. Ikke milliarder, men bare litt mer til klær.

Har du jobb?

Jeg har søkt, men du vet navnet mitt ... det ødelegger alt. Jeg søkte på Dressmann faktisk. Han sa at jeg var flink til å snakke norsk, han måtte bare sjekke om jeg kunne litt nynorsk. Han som fikk jobben var heilnorsk.

Man kan jo spørre seg hvor viktig det er å kunne nynorsk når man skal ekspedere på Dressmann. Det som er faktum er at denne gutten hadde NOA (se skolekapittel) og da har man ikke nynorsk. Til enkelte yrker kan det være krav om at man må beherske begge målformer og da er NOA-ungdommene allerede utestengt.

6.3 REAKSJONER PÅ RASISME

Hvordan reagerer de så på det de opplever som rasisme? Svært forskjellig, men vi ser noen fellesnevne. Kapittel om nettverk vil komme inn på dette. Det er få likhetstrekk i forhold til mestring, men denne ene finner vi: Nettverk er svært viktig. De som har familie som stiller opp trekker frem dette. Andre snakker om venners verdi. Vi finner alt fra resignasjon til sinne, fra motløshet til stå-på holdning. Noen ganger finner vi ulike reaksjoner på ulike hendelser hos en og samme person. Vi har kort sagt – funnet hele spekteret. Vi har jenter som blir sinte, lei seg og fortvila. Vi har gutter som blir sinte, lei seg og fortvila. En liten forskjell fant vi mellom de som har kommet nylig og de som har bodd lenge: Ingen av de nyankomne uttrykte sinne. Det gjorde samtlige av de som har bodd her lenge. Vi skal se på noe av det de sa:

Jeg skal jo være takknemlig – jeg fikk jo lov til å komme her – jeg var knøttliten da men mamma og pappa fikk komme og fikk jobbtillatelse og sånn, så vi skal jo være takknemlige vi utlendinger da.

Er du det?

Ja, jeg er jo takknemlig men jeg er faen ikke takknemlig for åssen jeg blir behandla her ikke sant – jeg er jo ikke det (...) En kamerat av meg vil bli lege. Han er flink – vi gikk i tiende klasse – han er skikkelig flink – han leste matte for videregående på ungdomskolen og han fikk ekstra prøver. Tenk – sånne som han vil Carl I. Hagen ha ut. Tror du han blir lei seg eller?

Adam blir sint. Det er et mønster som går igjen i hele intervjuet. Han finner seg ikke i å bli tråkka på. Han er tydelig på at han slår tilbake om nødvendig. Hassan er og sint og peker dessuten på en sterk opplevelse av urettferdighet:

Jeg vet ikke om det hadde hjulpet om jeg var hvit men jeg vet at det hadde hjulpet hvis moren min hadde kunne bedre norsk...eller rett og slett om hun hadde vært hvit, rett og slett – glem det med å kunne norsk eller ikke, hadde hun vært hvit så holder de kjeft. Jeg har en kompis og han gjør faktisk litt hærverk – ødelegger mer enn de fleste liksom men moren hans er hvit. Rektor lager ikke møter med den moren. Men jeg kan vise deg papirer på hvor mange møter moren min har vært på. Så skal de liksom si hvordan skal ha det her i Norge. Herregud...

Det er forskjell på hvem som sier de forskjellige tingene. Det er stor forskjell på om man kjenner folk eller ikke, hva slags bakgrunn de har osv:

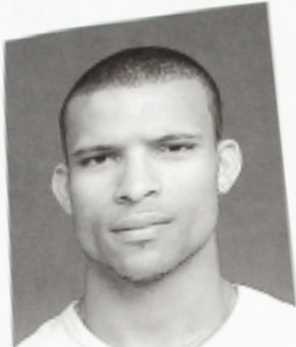
Alle er jo rasistiske mot alle – pakkis mot neger liksom – alle er jo det. Men det har jo mye å si om du kjenner han. Hvis en jeg ikke kjenner sier pakkis eller neger eller sånn, da gir jeg han juling. Men hvis jeg har kjent han et par år og han sier jævla utlending så kan jeg jo bare si jævla potet ikke sant. Sånn er det jo.

Eller:

Når jeg møter – særlig vestkantfolk, for det er mange av dem der jeg går på skole nå, så spør de meg om jeg har dop og sånn. Det blir jeg skikkelig irritert på. Så sier de: «Du, jeg er ikke rasist men har du dop?» Da sier jeg at du er kanskje ikke rasist men du har feil instinkt på utlendinger i alle fall.

Her ser vi et eksempel på at Hassan gir tilsvar uten å bli sint. Han snakker mye om hvordan han har jobbet med å kontrollere sinnet sitt, noe vi kommer tilbake til i nettverkskapitlet.

**«En kamerat av meg vil bli lege.
Han er flink . . . han leste matte for
videregående på ungdomskolen
og han fikk ekstra prøver.
Tenk – sånne som han vil
Carl I. Hagen ha ut . . . »**

Abdi Mohammed
Født: 01.01.1973

JOB WANTED

Utdanning:
Høst 1999 Hovedfag sosialøkonomi, Universitetet i Oslo.
Vår 1996 Grunnfag informatikk, Universitetet i Oslo.
Vår 1995 Grunnfag engelsk, Universitetet i Oslo.

Arbeids erfaring:
ISS
Narvesen
Oslo sporeveier

Språk:
Flytende norsk, engelsk og fransk.

Ungdommene var og tydelige på at ingen har monopol på rasisme. Nora hadde en original vri på denne fortellingen:

Det er mange svarte og som er rasister. De er redde de er skeptiske til det å være hvit. De første nordmenn jeg så var, på et sted ved der vi bodde, med Downs syndrom. Jeg løp inn og sa at jeg hadde sett mange nordmenn med rundt ansikt. – hvorfor er det sånn, og familien min sa ja, men vi har bred nese og krøllet hår, så de må være sånn og vi sånn. Jeg trodde alle nordmenn var personer med Downs syndrom, og de oppførte seg jo veldig rart. Men jeg lærte jo å se ulike folk etter hvert.

De må takle det de møter. Hvordan gjør de det? Igjen – det å snakke med andre som er i samme situasjon, det å ha noen rundt deg som tror på deg, det synes å være det viktige. Tilsvarende som vi har hørt tidligere: Det å ikke bli trodd er en kilde til frustrasjon. Men får man backing kan man få resultater som dette:

Jeg har lært av det som skjedde. Jeg kan takle det bedre i dag. Og jeg kan takle det hvis det skjer igjen. Og jeg kan takle å leve med å vite at hvis ikke det skjer meg så skjer det noen andre, og det er ikke sånn at alle mennesker skal være greie. Eller – vi skal være greie men vi klarer det ikke.

Hassan har fått hjelp av en miljøarbeider som har samme bakgrunn som han selv. Han har kommet frem til følgende:

Forskjell på før og nå er at hvis noen kalte meg noe rasistisk før så ville jeg bare hatt lyst til å slå ham, bare slått og slått og slått til nå er det nok, men nå tenker jeg bare tulling. For i følge meg er rasister uvitende mennesker. Mennesker er mennesker uansett kjønn kultur. Rasisme er å hate det du er redd for men man er redd når man ikke vet. De naziene må ta seg en halvtime og treffe folk og. I blokka mi bor en gammel dame og det er god kontakt med oss og henne. Når jeg glemmer nøkkelen så kan jeg ringe på hos henne. Hun gir oss både julegave og eid-gave.

7. NETTVERK

7.1 VENNER

Venners betydning. Dette var gjennomgående blant alle ungdommene vi snakket med. Det kan synes som om svaret på hvorfor man holder motet oppe, hvorfor man klarer seg, i stor grad ligger her. Alle vektla betydningen av å ha venner som forstår, som er der. Det å ha venner var løsningen de viste til når de opplevde vanskeligheter. Man blir modigere med venner i ryggen, man føler seg trygg med venner i ryggen.

I forrige kapittel hørte vi episoden om Nora som opplevde at folk stirret på henne og hvisket om henne da hun begynte på skole på et lite sted. Hva skjedde med henne?

Så – en dag. Vi hadde pause og jeg og de to venninnene mine gikk til butikken. Så stod den samme gjengen der – pensjonistene – og de stod der og kikket og pekte på meg. Da gikk jeg rett bort til dem og sa (med sint stemme): «Hva skjer her?» Og hun ene bare rygget tilbake og sa at de bare tullet så sa en annen nei det gjør vi ikke. Etter det ble det bedre, de tok meg mer seriøst. De tar deg ikke seriøst når de sitter der og hviske om deg. Jeg ble veldig glad, jeg ble lettet over at jeg hadde sagt hva skjer. Jeg ble lettet, jeg følte meg mye bedre for jeg har fått det ut det jeg ville. Jeg hadde oversett dette hele tiden – nesten hele skoleåret og til slutt fant jeg bare ut at ... jeg vet ikke hvordan jeg gjorde det jeg bare ...hva skjer sa jeg. Det ble stille så begynte de å snakke litt så gikk jeg bare. Venninnene mine var der. De syns det var veldig morsomt. Det ble bedre fordi jeg hadde sagt fra og det føltes bra for meg i stedet for å prøve å overse dem.

Noen av ungdommene vektla betydningen av å ha venner som hadde samme bakgrunn som en selv. Andre fremhevet at de hadde venner med ulik bakgrunn, og så dette som en styrke. Vi kan se forskjellen i de to følgende utsagn:

Jeg har blanda venner – norske og afrikanere. Og det spiller ingen rolle hvor de er fra så lenge vi har samme interesser.

Vennene mine er fra mange forskjellige land.

Noen somaliere tror ikke jeg kan snakke somalisk for jeg går med folk fra mange land, men det kan jeg og jeg går med alle.

Og dette:

Hva betyr venninna di for deg?

Mye. Det er hun jeg kan snakke med. Jeg tror hun er venn med

**«Jeg har blanda venner
– norske og afrikanere.
Og det spiller ingen rolle hvor
de er fra så lenge vi har
samme interesser...»**

meg for vi er fra samme land. Hun vet noe av det samme som meg. Vi har flere språk vi kan snakke på.

Hvor mange språk snakker du?

Fire – pluss norsk, og litt engelsk.

Og venninna di – hva kan dere snakke om?

Alt. Og hun vet hva jeg snakker om. Hun skjønner for vi har noen av de samme problemene.

Eller som **GABY** sier:

Kjenner du noen andre fra det landet du ble født i som bor her i byen?

Ja, voksne og barn.

Er du sammen med dem?

Ja – det er viktig for meg. Da kan jeg snakke språket. Jeg bruker å snakke med venninner. Jeg har noen. En går i klassen min og en går på en annen skole (...) Og så kjenner jeg noen som ikke bor her i byen – de kjenner jeg fordi de er fra hjemlandet.

De som hadde mange norske venner var de som har vokst opp i Norge. De som hadde kortest botid i Norge (2–5 år) hadde så å si ikke norske venner. De hadde få venner, og de vennene de hadde var med en annen bakgrunn enn norsk.

Har du mange venner i klassen?

Ingen.

Har du venner utenfor klassen?

Nei veldig få. Det er en jeg pleier å gå sammen med av og til.

Savner du venner?

Ja. Det er kjedelig uten venner. Har jeg ikke venner kan jeg ikke leve. Men det er vanskelig å få venner.

(...)

Har du noe du gjør utenom skoletiden – håndball eller fotball eller...?

Nei ingenting.

Har du lyst til å gjøre noe?

Jeg har lyst til basket. Jeg spilte det i hjemland.

Er det basketlag i byen?

Ja.

Men du har ikke blitt med?

Nei.

Kan jeg spør hvorfor?

Først... jeg vet ikke om de vil jeg skal være med. Jeg tror de vil være slem med meg. Jeg blir redd og tør ikke. Jeg tror de vil være slem.

Kjenner du noen som går der?

Nei, jeg kjenner ingen der, men jeg er redd.

(...)

Kan du fortelle om noen episoder på skolen?

Ja men det er ikke alt jeg forstår. For eksempel – hvis de begynner å le på meg så forstår jeg ingen ting. Jeg vet ikke hvorfor de gjør det. Så da er det ... det er det med kontakt.

Du vil ikke ha det?

Jo jeg vil men de vil ikke. De ler på meg.

Denne jenta, Anna, har bodd i Norge i snart tre år. Hun har valgt å fokusere på det faglige og jobber mye med det. Hun begynte intervjuet med å si at alt var bra i Norge, og at hun var takknemlig for at hun var kommet hit. På spørsmål om hun hadde opplevd en annen-

**«Venner er viktige. Veldig.
Jeg har levd på venna mine i det
siste. Det er så vanskelig når
moren din ikke kan språket...»**

«Du vet hele livet mitt så har jeg måttet stå i møter og underskrive i stedet for moren min, skjønner? Moren min har undertegnet men jeg har måttet fortelle henne hva hun skal skrive og hva som står på arket og sånn . . . »

ledes behandling fordi hun ikke var norsk så hun nei. Hun la vekt på at hun hadde det bra. Vi kom inn på skolen, hvilke fag hun likte best og dårligst, og hvordan hun opplevde de andre i klassen. Det var når hun skulle snakke om de andre i klassen at dette svaret kom. Utover i intervjuet kom det frem at hun var ensom, og at hun ikke opplevde at hun kunne snakke med verken familie eller lærere om dette. Det var tydelig at den ene venninnen hun hadde, som var jevnaldrende og med bakgrunn fra samme land som henne selv, var svært viktig. Etter at intervjuet var tatt ble vi sittende og snakke en stund. Hun sa at hun savnet flere å snakke med, og spurte om ulike ungdomsorganisasjoner i Oslo. Vi gikk på nettet og så på noen sider. Som et direkte resultat av dette ble det opprettet kontakt med en av ungdomsorganisasjonene, som nå skal til denne byen.

Andre hadde et stort nettverk:

Hva er viktig for deg – er det mor eller venner eller...?

Venner er viktige. Veldig. Jeg har levd på venna mine i det siste. Det er så vanskelig når moren din ikke kan språket.

Blir venner viktigere enn familie?

Ja.

Hvordan bruker du vennene dine?

Jeg har mange jeg hilser på men få gode venner. Kanskje jeg hilser på 500 men få gode venner. De gode vennene kan man legge fra seg noe verdifullt rett foran trynet på dem og så gå og sove liksom mens de andre er sånn ...jeg er ikke helt sikker på dem. Av alle du kan nevne som kan støtte deg – er det noen voksne eller bare venner. Venner, men jeg har venner opp til 30 år. Jeg har ikke en klar oppfatning av at venner må være rettlinja. Du kan være gammel og venn, narkoman og venn, fra hvilken kultur du vil. For meg kan du være firbeint men jeg kan stole på deg.

Hva med vennene dine?

De er fra mange nasjoner – en hver nesten. Hvite og svarte. Jeg kjenner mange. Name it jeg har det. Jeg har en vestkantkompis og han har meg med over alt. Så viser han meg til venna sine.

Hvorfor det?

Som beskyttelse. Det er på grunn av hudfargen min. Så er det to andre venner – det er barndomsvenner – jeg kan ikke se for meg livet uten dem. De og – når andre ser meg med dem så tror de at de er beskytta – at jeg har en gjeng eller noe sånt.

Her ironiserer han over hudfarge, han viser hvordan man kan trekke fordeler ut av andres fordommer. Det kan han gjøre i en setting der han snakker om vennene sine. Han var svært tydelig på at vennene er viktige for ham, og at de er den faktoren som har vært viktig for at han klarer seg bra. Han opplever ikke støtte i familien, tvert i mot: Som eldst og gutt opplever han at han har et ansvar både for moren og for søsknene.

7.2 FAMILIE OG ANDRE

Familiens betydning er variabel for ungdommene. Fra Nora som hevder at hun ikke ville klart seg uten, til Hassan som opplever ansvaret for familien som en byrde:

Nei men det er like før jeg gir opp – ofte. Du vet hele livet mitt så har jeg måttet stå i møter og underskrive i stedet for moren min, skjønner? Moren min har undertegnet men jeg har måttet fortelle henne hva hun skal skrive og hva som står på arket og sånn. Jeg skal ikke ljuge for deg: Jeg har ljuge mange ganger for moren min, om ting lærere har sagt helt siden barneskolen.

Har du blitt brukt som tolk?

Ja mange ganger. De har innkalt tolk men noen ganger har de tolket feil – de oversetter mye verre enn det lærerne sier så da blir det bare tull. Så da må jeg korrigere på siden. Moren min vil jo og ... moren min er interessert i å høre min historie, hva min historie er, og hva skolens historie er så kan hun sammenligne. (...)

Kan du snakke med din mor om det du opplever?

Ikke det jeg har sagt nå. Det vil være vanskelig for henne for hun er ikke oppvokst her. Dvs at jeg forteller det like gjerne til en hvit. Hun kunne vært hvit skjønner du? Det er moren min jeg snakker om og jeg har all verdens respekt for henne men hun vet ikke hva folk ute opplever, sånn er det.

Har du søsken?

Ja, tre.

Er du eldst?

Ja. Jeg må være sånn overhode. Skjønner du. Og det er vanskelig for meg å være det når jeg har så mye pes på meg. Jeg er eldst men vokst opp uten far. Det har vært en stefar men ikke fullt, så jeg har mine egne regler som moren min og jeg har blitt enige om.

**«Jeg kunne klart meg uten
miljøarbeider men jeg klarte meg
mye bedre med ham . . . En ting
jeg har lært meg som jeg ikke
skjønte før er konsekvens.»**

HASSAN

I Hassan sitt tilfelle har det offentlige bistått. Han har fått en miljøarbeider. Hassan klarer seg svært bra. Han fremstår som reflektert, høflig og med masse humor. Han går på en god skole og er opptatt av å gjøre det bra. Han gir mye av æren til miljøarbeideren sin:

Jeg har en miljøarbeider. Jeg har hatt han et halvt år. Vi kommer godt overens. Ikke rasistisk ment men det er flest hvite personer som er miljøarbeider liksom og hvis de ikke har opplevd utemiljøet så syns jeg ikke de kan være en god miljøarbeider for meg. De kan eie hele Hydro og være smarte men de har ikke den kunnskapen fra ute. Den greia jeg går på så er det tre utlendinger og fire andre. De tre som er utlendinger, de er miljøarbeidere. Vet du hvorfor? De har opplevd det vi ungdommer prater om skjønner du? De har kanskje problemer med å ... skole og sånn – de vet hva vi prater om men de andre må fantasere om det. De prøver å leve seg inn i greia di men utlendingene vet og kan veilede oss men de andre må ha visjoner. Ikke rasistisk ment, men det er sånn jeg har sett det. Jeg sier ikke at det ikke finns hvite folk som vet – det gjør det sikkert men...

Jeg kunne klart meg uten miljøarbeider men jeg klarte meg mye bedre med ham. Han fikk meg til å forstå ting jeg ikke skjønte en dritt av før. En ting jeg har lært meg som jeg ikke skjønte før er konsekvens. Ordet konsekvens er noe stort for meg, det er ikke kødd engang. Før tenkte jeg aldri konsekvens jeg tok meg ikke tid til det. Jeg gjorde det jeg følte for, det venna gjorde. Jeg tok egne avgjørelser men konsekvens tenkte jeg aldri på. Han lærte meg ordet og det har hjulpet meg mye (...) Han er tydelig på hvor langt han kan strekke seg. Han lover ikke mer enn han kan holde. Han sier at jeg går dit med deg, men sier eller gjør du sånn og sånn så er jeg ikke med. Det funker på meg.

Det at Hassan vektelegger bakgrunnen til miljøarbeideren er interessant. Han opplever en han kan ha tillit til, basert på at han har funnet en som kan forstå hva livet hans handler om. Ungdommene er i en pionerposisjon. De er alle første generasjon i sin familie som er unge og svarte i et hvitt land, med ett unntak – Nora:

Jeg har gode venner og en familie som jeg er kjempeglad i og stolt av. Hvis jeg ikke hadde hatt det vet jeg ikke hvordan det hadde gått med meg. Vi snakker om absolutt alt. De kom hit for lenge lenge siden, så de vet hvordan det er å være ung i et fremmed land. Vi har god tone og kan snakke om alt. Og jeg har to familier – både norske og afrikanske familien, og jeg får det beste av alt.

Det varierer veldig hvordan de beskriver familiens rolle. Hassan opplever at mor ikke kan forstå han, men han har respekt for henne som mor. Adam opplever at familien stiller opp for ham, men at det norske samfunnet ikke kan forstå dem. Det samme opplever vi hos Nora – hun er svært stolt av familien sin. Gaby forteller om en ensomhet også i forhold til familie. Hun kan ikke få forståelse for sin situasjon hos familien, dette får hun hos en venninne som er i samme situasjon som henne selv.

Hvem bor du med?

Pappa og stemor og søsken.

Kan du snakke med noen hjemme om det som skjer deg på skolen?

Jeg bruker å si det men de sier «bare glem det».

Klarer du det?

Mmm kanskje noen ganger. Hvis jeg har noe å gjøre går det bra men hvis jeg er alene så klarer jeg ikke å glemme det.

Hva er det du husker da?

Såne som erter på meg.

(...)

Du er en av de første i din by med bakgrunn fra et annet land.

Kan noen rundt deg forstå de utfordringene du møter?

Jeg tror jeg vil forstå mine barn bedre enn min pappa kan for han vet jo ikke.

Hvordan?

Han har jo ikke vokst opp i Norge.

Det er derfor vanskelig å se noen klare fellestrekk. Det som kan sies er at de som opplevde å ha en familie som backet dem var tydelige på dette, og fremhevet det. Et eksempel er Nora som viser at hennes mor flyttet med henne til en annen by da skolen ble vanskelig. Adam som helt klart opplever at mor har backet ham i vanskelige opplevelser med skolen. For de som ikke opplevde det ble det fremstilt som et stort savn. Interessant da blir Hassan sin historie, som viser hvor stor betydning en miljøarbeider kan ha. Anna forteller at hun har kontakt med andre voksne også fra «sitt land» og at hun opplever dette som viktig og godt.

Det som er fellestrekk er at venner sees som viktige men at den (eller de) gode voksenpersoner trekkes frem som mest betydningsfulle. De viktige er de som bryr seg, som ser dem, og de ungdommene som opplever at de ikke har det beskriver det som et savn.

**«Jeg har gode venner
og en familie som jeg er
kjempeglad i og stolt av.
Hvis jeg ikke hadde hatt det
vet jeg ikke hvordan det
hadde gått med meg.»**

NORA

8. HOVEDFUNN

I denne rapporten har vi bevisst lagt opp til å ha mange sitater uten å trekke bastante konklusjoner. Det har vært viktig for oss å bruke sitatformen, og vi mener den gir viktig informasjon. Det at ungdommens egne stemmer blir hørt skjer ikke ofte i det offentlige ordskifte. Vi ser at andre mener og andre tror og andre har grunn til å anta at... Vi ønsket at ungdommenes egne stemmer skulle høres.

Vi har laget en rapport om et tema det finnes lite offentlig kunnskap om. Det finnes imidlertid mye erfart kunnskap om det å være ung, svart og norsk. Noe av målet vårt har vært å gjøre noe av den erfarte kunnskapen tilgjengelig for flere. V kan ikke generalisere ut fra vårt prosjekt, men vi mener likevel at denne rapporten viser til noen fenomener som det er verdt å bygge videre på, og finne ut mer om.

For det første finner vi at alle ungdommene vi har møtt har en refleksjon rundt den virkningen dere bakgrunn har på deres hverdag, men da ikke i forhold til en kulturforklaring men i forhold til hvordan de møtes av det norske samfunnet. Det er påfallende i forhold til at kultur er en vanlig forklaringsvariabel på minoritetsungdoms situasjon. De forklarer sine utfordringer ved å peke på norske samfunnsstrukturer eller enkeltindivider innenfor en gitt etat.

Mens vi ser i det offentlige ordskiftet at storsamfunnet ofte leter etter svar på minoritetsungdommer situasjon i deres egen bakgrunn, ser minoritetsungdommene i vårt materiale sine utfordringer som et resultat av forhold ved det norsk samfunnet. I så måte rimer det vi har funnet med det Brit Oppedal fant, som referert i kapittel 2.

Vi finner ungdommer som sliter med dårlige lærere og er glad for de gode, som varierer i forhold til hvor viktig familien er, og som er tydelig på hvor viktige venner er.

Likevel ser vi at de peker på noen særutfordringer som vi må ta på alvor. De har refleksjoner rundt rasisme. De har opplevd rasisme, og de har opplevd at dette feies under teppet og ikke blir tatt på alvor. De har fortalt om de mange småtingene som til slutt blir en ting for mye, og betydningen av å bli tatt på alvor.

I og med at alle har opplevd rasisme, og de bærer med seg historier fra venner og bekjente som også har opplevd rasisme, så er dette noe de ser som en forklaring. De ønsker at dette skal tas på alvor.

Vi stilte noen spørsmål innledningsvis og vi vil se på noen av dem nå. Det første var om samfunnet klarer å se svart ungdom som norsk ungdom. Til en viss grad, men vi har og klare fortellinger om at de opplever forskjellsbehandling som de reagerer negativt på. Jenta som ble utfordret på terrorisme og måtte læres opp i Mugabes tyranni er vel et av de mer ekstreme eksemplene.

Ungdommene rapporterte også at de er innehavere av en annerledes-
het i forhold til det tradisjonelt norske, og et savn ved at voksenverdenen
ikke takler at de møter utfordringer i forhold til denne annerledesheten.
Eksempel her er de mange fortellingene om den tafatte læreren, men
også fra egne foreldre. «Bare glem det».

Alle ungdommene hadde opplevd en form for rasisme – fra å bli kalt
brunost til å bli stoppet av politiet som den eneste mens hvite venner fikk
gå. Et spørsmål i innledningen var om vi trenger nye verktøy i det multi-
etniske Norge. Det som fra vår side synes klart er at voksenpersoner må
ta innover seg at svart ungdom kan ha opplevd rasisme.

Skolen må og se den styrken elevene har i forhold til å forholde seg til
rasisme, og ikke være redd for å ta det opp som tema. Det er en historie
rundt rasisme som disse ungdommene bærer i seg, og som det norske
samfunnet må ta på alvor. Skolen er et Norge i miniatyr. Over 20 prosent i
en SSB undersøkelse svarte negativt på at personer med innvandrer-
bakgrunn er en ressurs i Norge. Hva gjør skolene for å adressere dette –
ikke bare hos elever men også i lærerkollegiet?

Vi skal huske at den nåværende skolestrukturen er bygd opp i en tid
preget av monokulturalisme. Dette har endret seg, og vi må derfor se på
hvilken betydning denne endringen skal ha for skolestrukturen.

Ungdommene har mye å bidra med. Man kan arbeide for å få et positi-
vetsfokus på det å ha en mangfoldig elevgruppe. Et eksempel er at man også
viser de positive svarte rollemodellene i undervisningen. Man kan arbeide for
å forhindre et negativitetsfokus på kontinent utenfor Europa (flyktninger,
korupsjon osv), man kan også vise til sentrale frihetsforkjempere og svarte
personer som står bak oppfinnelser som har tjent menneskeheten. Og –
samtidig som man praktiserer null-toleranse overfor rasisme, må man være
villig til å sette temaet på dagsorden, og ikke late som om det ikke eksisterer.

Hvorfor klarte ungdommene seg – hva var det som gav dem styrke?
Det var å møte andre som visste: Det var en venninne som kom fra
samme land, det var å finne Afrikan Youth in Norway, det var å få en mil-
jøarbeider som hadde utenlandsk bakgrunn. Men det kunne også være en
lærer som tok seg tid, som hørte ungdommens forklaring før han eller hun
gjorde seg opp en mening. En konklusjon må derfor være at ungdommene
ser seg selv som norske ungdommer, men med en tilleggsdimensjon som
det må være rom for, og som de ønsker å utnytte positivt. Som **KAREN** sier:

Ungdommene er pionerer. Deres kunnskap er verdifull, og bør anvendes i
kommande års politikkutforming. Det multietniske Norges fremtid er ett
av de mest sentrale tema på den politiske dagsorden i Norge i dag. I tråd
med det som er sagt i rapporten ser vi at det er rom for å utfordre
eksisterende strukturer, se på en fornying av dem. Ungdommene sitter
med en ekspertise som er unik, og som er sentral i forhold til å skape et
Norge med bedre muligheter for alle.

**«Vi ønsker ikke
noe mer enn det de
«norske» har, men vi tåler
ikke noe mindre heller. Vi
burde få lik respekt. De fleste
ungdommene som er her kom
ikke hit på egen hånd.
Vi er født her mange av oss,
vi har vært her en stund
– vi kommer til å bli her
ganske lenge . . . »**

INTERVJUGUIDE

Vi er ute etter din fortelling, din opplevelse av å være ung i Norge. Ikke ute etter én sannhet, men egne opplevelser. Temaet er ungdom og mental helse. Fokuset vårt er på om det å være svart ungdom i Norge gir spesielle utfordringer.

1. Har du noen gang opplevd at din etniske bakgrunn har ført til at omverdenen oppfører seg annerledes overfor deg enn overfor hvite (bruker «hvit» og «svart» som politiske begreper)?

Beskriv:

- episodene?
- reaksjonene?
- hvem du da kan snakke med?
- hvordan du løser det?

2. Har du opplevd at dine handlinger ikke forklares med hvem du er, men hvilken kultur man antar at du tilhører? Reaksjoner?

3. I hvilke episoder tenker du ikke på din etniske bakgrunn?

4. I hvilke episoder blir du veldig bevisst din etniske bakgrunn?

5. Snakker dere noe hjemme om hvordan det er for deg å være ung og svart i ett hvitt samfunn?

6. Har du hatt opplevelser, positive eller negative, basert på etnisk bakgrunn? (Kan her være skole, f.eks. NOA, NOM, lærervurderinger, slengkommentarer osv.)

7. Har du opplevd dette i forhold til andre voksenpersoner du har hatt en relasjon til? (F.eks. nabo, trener, offentlige ansatte.)

8. Hvilke situasjoner gjør deg forbanna, oppgitt, deppa, triste, opprørt?

9. Hva forårsaker stress, hva forsterker stress og hva forminsker det?

10. Hva gjør du når stressnivået blir høyt – hvilke overlevelsesstrategier har du, og hva opplever du selv som verdifullt for å mestre tilværelsen?

11. Er det spesifikke faktorer du opplever som du antar hvite ungdommer ikke opplever, og som er viktig for hvorvidt du har det bra eller dårlig?

12. Når du opplever noe som er vanskelig, oppleves urettferdig – hva gjør du da? Snakker du med noen eller ikke? Gjør du spesielle ting? Kan du snakke med foreldrene dine om dette?

13. Hvis/når du opplever en behandling som er direkte knyttet til bakgrunnen din – hvem kan du snakke med da?

14. Lærere, barnevern, PP-tjeneste, helsesøster, trenere osv. Er det noe de bør vite om hvordan det er å være ung og svart i Norge? Den gode lærer, den gode trener – hva gjør de?

15. Hvordan mener du det er viktig at offentlige ansatte er klar over når det kommer i kontakt med en ungdom med annen etnisk bakgrunn?

16. Hva ville hjulpet deg for å få lettere liv:
– fra skole?
– fra foreldre?
– fra andre voksne rundt?

17. Hva er det som gjør de gode tingene i livet ditt?

